

Esko Sarasmo.

Mikkelin ja Juuan seutujen kiinteitä muinais-
jäännöksiä.

Kertomus Savon maakuntahistorian toimituskunnan
stipendillä ajalla 28/7 - 28/8 suoritetuista tar-
kastuksista ja tutkimuksista. v. 1938.

N.

22.

(Jäljennös)

Saamani tutkimustehtävä oli laadustaan kolmenlainen:

1) Oli suoritettava kiinteiden muinaisjäännösten luettelointia Mikkelin pitäjässä ja myöskin Juvalla ja harkinnan mukaan näiden naapuripitäjissäkin. 2) Ei ollut rajoituttava yksinomaan muinaisjäännösten luettelointiin, vaan pienempiä kaivauksia suorittamalla koetettava saada niistä selvyyttä. Pyrittävä konkreettisiin tuloksiin, joita heti voitaisiin käyttää seudun muinaisuutta selvitettäessä. 3) Oli koetettava myös tutkimalla saada selvyyttä eräisiin asetettuihin kysymyksiin, pääasiassa eräiden kappeliin ja hautausmaiden mahdolliseen olemassaoloon.

Kiinteiden muinaisjäännösten etsiskelyjen yhteydessä on tarpeelliseksi katsotussa määrässä myös huomioitu esihistoriallisia irtolöytöjä. Kertomuksen loppupuolella on pääasiassa muun ohella saatua tietoa koskeva erilaista muinaisjäämistä, kansatietoutta yms.

Tehtävääni sisältäneet muinaisjäännösten tutkiminen ja toisaalta etsiminen ja luetteloiminen ovat sikäli ristiriitaisia, että käytettävissä olleen ajan ollessa rajoitetun, toinen joutuu aina toisesta kärsimään. Tässä tapauksessa joutui muinaisjäännösten luetteloiminen lähinnä heikontumaan. En voinut sitä suorittaa aivan siinä laajuudessa kuin olisin toivonut. Kun myöskin jo tehtävän valmistelua ajan vähyys pääsi rajoittamaan, ei kertomus olekaan Mikkelin ja Juvan kiinteiden muinaisjäännösten perusteellinen esitys vaan vain "kiinteitä muinaisjäännöksiä".

Helsingissä 12. 10. 1938.

S i s ä l l y s:

Kivikausi

Siv. 1 - 2 Kivikauden asuinpaikka.

2

Irtolöytöjä

Rautakausi ja historiallinen aika.

2 - 12 Muinaislinnat ja vartiovuoret.

12 Käräjämäki.

12 - 14 Lapinrauniot.

14 - 18 Esihistorialliset kalmistot.

18 - 26 Kappelipaikat ja hautausmaat.

26 - 33 Hautauspaikkoja.

33 Raunioita.

33 - 34 Rautakauden irtolöytöjä,

Muinaisjäämistöä, kansatietoutta.

34 - 36 Raudantekopaikkoja.

36 - 38 Aarteet ja sarretarut.

38 - 39 Uhripuut.

39 - 40 Sotamuistoja.

40 Asutustarinoita.

40 - 42 Luolia ym.

10 valokuvaa, 8 karttaa ja piirros.

Kivikautinen asuinpaikka.

Asuinpaikka sijaitsee Mikkelin kaupungin alueella Rouhialan kartanon (om. Anders Virilanderin perikunta) maalla kilometrin verran kaupungista luoteeseen.¹⁾ Ihastjärven maantien ja Rouhialan joen risteyksen luoteispuolella. Siinä on kaakkoon viettävä harjun rinne, johon heinäkuun keskivaiheilla tehtiin 25 m:n mittainen tien pätkä rovasti Godenhjelmin uutisrakennukselle. Tällöin kiintyi työmiehen huomio suurehkoon koristeltuun savias-tianpalaseen, joka sittemmin toimitettiin nähtäväkseni.

Suorittamassani löytöpaikan tarkastuksessa löydettiin tien mullasta lisää tällaisia astianpaloja, niin että koekuopista saatu vähäinen määrä mukaan luettuna niitä on nyt jo n. 150 kpl. Ne ovat peräisin 10 - 12 eri astiasta ja näyttävät kuuluvan kaikki tyypilliseen kampakeramiikkaan, suurelta osalta sen loistokauteen.²⁾ Kaikkia muitakin kampakeramisen asuinpaikan tyypillisiä löydöksiä tavattiin; 5 palaa venäläistä piitä, - joukossa eräs pieni kaavin, kvartsi-iskoksia - yksi lienee pieni nuolenkärki -, kivilaji-iskoksia, palaneen luun siruja ja hiiltä. Koekuopat näyttivät rajoittavan löydösten esiintymisen vain n. 10 metrin läpimittaiselle alueelle. (Valokuva 1.)

Tässä lieneekin asuttu vain lyhyen aikaa silloin, kun Saimaan vedet ulottuivat tänne asti, ja paikalla on ollut eri-koisen hyvät kalastusmahdollisuudet. Ehkäpä silloin oli nykyisen Rouhialan joen kohdalla harjujen toistaan erottamien vesien välissä salmi, joka tarjosi tilaisuuden sulkukalastukseen.

Suunnilleen saman ikäisiä ja laatuista ovat harvat muutkin Suur-Savon alueelta tavatut kivikautiset asuinpaikat. Nekin ovat

1) Paikkojen väliset suunnat ja etäisyydet ovat mainitut taloud. kartan mukaan.

2) Tyypillinen kampakeramiikka ajoittuu n. 2500 - 2250 e.Kr.

kaikki silloisen Suur-Saimaan rantamailla ja lyhytikäisiä sesonki-asuinpaikkoja. Pohjoisin on Joroisissa, idässä on Sulkavan, Säamingin ja Kerimäen asuinpaikat, etelässä Taipalsaari ja Lappee.

Irtolöytöjä. Yhtä köyhiä kuin nämä seudut ovat kivikautisista asuinpaikoista, ovat ne kivikauden irtolöydöistäkin. Koko Mikkelin pitäjältä oli aikaisemmin Kansallismuseon tietoon tulleita kiviesinelöytöjä vain kahdeksan. Kolme niistä on löytynyt itse Mikkelin kaupungista tai sen läheltä, yksi on Porrassalmen harjulta ja yksi pohjoisesta Harjumaan kylästä Rauhajärven rannalta. Toisesta samalta suunnalta Ihastjärveltä - Kyyveden Murtoniemestä löydetyistä kiviesineistä sain nyt tiedot, samoin kerrottiin Hirolan kylästä löydetyistä kivikirveistä useampiakin. Rämälän kylästä Välipellon talon maalta mudan otossa löytyneen kivikirveen olin tilaisuudessa toimittamaan museoon.¹⁾

Juva. Juvalta tunnetaan 8 - 9 kiviesinettä. Kaksi niistä on pitäjän länsiosasta, toinen Kilpolan kylän Ranta-Kalvitsasta, toinen saatu Teetin (=Tietin?) rusthollista. Pitäjän itäosasta ovat Kaislajärven kylästä Sekurilan maalta, Soiniemen kylän Tarkialasta Pyhäjärven rannalta ja Kaskisten Ranta-Halolasta Sulajärven rannalta tehdyt löydöt. Juvan koilliskolkasta on Ronkalan Poikenaan myllypellosta löytö ja Sulkavan rajalta Kontusen ja Keskosien väliltä samoin.

Muinaislinnat ja vartiovuoret.

Tälle kiinteiden muinaisjäännösten ryhmälle on ominaista epämääräisyys, joka johtuu siitä ettei tällaista muinaisjäännöstä useinkaan voi todeta vain näkemällä, vaan on se tehtävä paikan nimen perusteella. On kuitenkin ilmeistä, etteivät esimerkiksi kaikki linna-nimiset mäet ole olleet linnoja: ne ovat vaikkapa vartiopaikkana voineet kuulua linna-puolustukseen tai ovat saaneet nimensä yksinkertaisesti linnavuoria muistuttavan ulkonäkönsä vuoksi.

1) Sairilan kansakoululla oleva 20 cm:n läpimittainen reiällinen "nuijakivi", joka on löydetty Visulahden maalta, on portin saranakivi.

Toisaalta taas jää vartiopaikkoja, ehkäpä linnojakin, huomiotta, kun ei niiden käytöstä tällaisiin tarkoituksiin ole nimi kertomassa.

Mikkeli. Mikkelin kaupungin eteläpuolella on Linnamäki, korkea P-E -suuntainen hiekkaharju Ristiinan maantien länsireunalla (Ks s.23).¹⁾ Harjun jatkona on pohjoispuolella suuren rautatieleikkauksen erottamana Pirunvuori, joka ulottuu kaupungin laitaan asti. Linnavuori on kivetöntä ja kalliitonta - sen länsireuna on suurena rautateiden soranottopaikkana - eikä sillä ole tavattu mitään varustusten jälkiä. "Nimensä tähden olemme senkin tähän luetteloon panneet".

Sairilan Linnavuori sijaitsee $4\frac{1}{2}$ km Mikkelistä itä-kaakkoon saman Saimaan lahdelman itärannalla, jonka länsireunalla on kaupunki. Linnavuoren on Appelgren-Kivalo kuvannut ja kartoittanut (n:o 237 e.m. teos). Siinä on verraten hyvä luontainen varustus jyrkkine itä- ja länsiseinineen. Pohjoisessa on vaikeakulkuinen louhikko ja pääsytien etelässä olevan loivan hiekkorinteen kautta sulkee 48 m pitkä porttiaukolla varustettu maavalli.

Tämän maasta luodun vallin perusteella - meillähän esihistoriallisten linnain vallit tavallisesti ovat kivistä - ajoittaa professori Rinne Sairilan linnan 1300-luvulle, siis varhaiselle keskiajalle.²⁾

Saman vesireitin varrella on Ohralan Linnavuori Laitialan kylässä penikulma Mikkelistä etelä-kaakkoon.³⁾ Linna sijaitsee

- 1) Hj. Appelgren(Kivalo): Suomen muinaislinnat. SMYA XII v. 1894 n:o 236; Julius Paasonen: Muinaisjäännöksiä ja -muistoja Mikkelin kihlakunnasta. SMYA X. v. 1889 s. 104.
- 2) Juhani Rinne: Suomen keskiaikaiset mäkilinnat I, Helsinki 1914, s. 63, 69.
- 3) Appelgren-Kivalo n:o 238, selostus piirroksineen, Paasonen s. 105, kartta.

Ukonveden itärannalla kallioisen Linnaniemen ¹⁾ korkeimmalla kohdalla 72 m (=240 jalkaa, Paasonen mukaan) järven pintaa ylempänä. Vuorella on neljä kivistä ladottua vallia. Pohjois- ja itäreunalla olevat lyhyehköt vallit ovat varsin hyvin säilyneet, sen sijaan eteläpäässä toistensa jatkona olevista valleista etenkin pitempi - 16 m - on raukeillut. Veden ennen oltua korkeammalla on Linnaniemi vuorineen muodostanut saaren.

Mikkelistä 6 km etelään on korkea Näköharju Surnulammen länsipuolella kilometrin Tuukkalan kalmistosta etelään. Tältä harjulta kerrotaan näkyvän Ohralan Linnavuorelle.

Vatilan kylässä on Linnavuori "Saimaan ja Puulan välisellä taipaleella, pienen ja kauniin, jyrkkien kallioseiniä ympäröimän Linnajärven rannalla." ²⁾ Vuori sijaitsee järven itärannan keskivaiheilla $7\frac{1}{2}$ km Mikkelistä etelä-lounaaseen. Se on järven rannan suuntainen pohjoisesta etelään kulkeva kapeahko n. 200 m pitkä kallio, korkeus ehkä 25 - 30 m (valok. 2). Pitkiltä sivuiltaan se on kyllä jyrkkä, mutta päistä loivahko. Eteläpäässä on n. 50 m pitkä alempi terassi ja sitä kautta pääsy vuorelle on helppo. Tämän eteläkärjen kohdalla on kylläkin pieni lahti, joka on jatkunut kärjen ohi, mahdollisesti on salmi kokonaan erottanut Linnavuoren mantereesta.

Maan puolella on n. 50 m:n päässä Linnavuoresta toinen jokseenkin samankorkuinen ja -kokoinen jyrkkäseinäinen vuori. Näiden väliin muodostuu suojainen sola, jota on viljelty, ja jonka Linnavuoren puoleisella reunalla on tavattu kuonaa ja kasvaa villiä humalaa. Läheisen Makon talon vanha isäntä haastoi, että paikalla olisi joskus sotien aikana asunut pakoalaisia ja niillä on ollut siellä paja.

1) tai Linnaniemen, geneetiivillisiä muotoja näyttään käyttävän kaikista "linnoista" lyhyemmän muodon rinnalla.

2) Paasonen, s. 104, Appelgren-Kivalo n:o 235.

Linnavuoresta vähän matkaa pohjoiseen järven samalla sa rannalla on Kirkkokallio, kupera, korkeahko ja melko jyrkkä-reunainen.

Penikulma länsi-luoteeseen edellisestä linnavuoresta on ¹⁾ Otavan Linnavuori Puulan vesistön varrella. Se on Mikkelistä 12½ km länsi-lounaaseen Heposelän (kartoilla Pääskynselkä) lounaiskulmassa. Siinä on Linnalahden ja Sirkkalahden välissä pieni pohjoiseen pistävä niemi, jonka kärjessä Linnavuori sijaitsee ²⁾ Liukkolan kylän alueella.

Länneä Heposelän rannasta katsottuna on Linnavuori harvinaisen komea nähtävyys, kun se n. 40 m korkeana ylöspäin ~~laajenevana~~ ^{kape-} aivan pystynä seinänä kohoaa Linnalahden pinnasta. Muiltakin suunnilta vuori on niin jyrkkä ja vaikeapääsyinen, että se ilman varustuksiakin, jollaisia ei siellä näykään, muodostaa erinomaisen turvapaikan. Linnavuoren laki - läpimitaltaan n. 50 m - viettää pohjoista kohti ja siellä on eräällä alemmalla terassilla vuoren reunalla kiviä ikäänkuin heittokivikasan pohjaa. Vuoren laellakin kerrotaan ennen olleen kiviä.

Linnavuoren pohjoisreunalta jatkuu vielä n. 70 m matalampana ja helpompi pääsyisenä . Niemen tyvi on niin matalaa, että linna korkean veden aikana on ollut saaressa. ³⁾

Hirvensalmi.

Puulan äärellä 1½ penikulmaa edellisestä länteen on Pöyryn kylässä Linnanmäki. Se on Hirvensalmen kirkolta 5 kilometriä pohjoiseen kapean Pitkälammen länsi- ja luoteisrannalla Kuoppalan ja Kirstilän talojen mailla.

1) Paasonen s. 103; Appelgren-Kivalo n:o 234.

2) Paasonen, on merkinnyt karttaansa vuoren virheellisesti, 2 km kaakommaksi.

3) Vuolingolla Kaihilaisen ja Vuolingonjärven keskivälillä kerrottiin olevan Linnavuoren, kutsuttu myös Kokkovuoreksi) Se oli verraten korkea loivarinteinen hiekkaharju, jossa vain toisella laidalla eräässä kohdassa on kalliota ja jyrkkää. Eivät kuitenkaan vanhatkaan enää tieneet sillä olleen linna-nimeä, eikä millään muullakaan seudun vuorista.

Mäki on korkea $\frac{1}{2}$ km pitkä kivikkoinen harju, jolta on hyvä näköala Puulavedelle. Lammen puolella mäen rinne on verraten jyrkkä, mutta lännessä laskeutuu loivasti viljelyksien tasolle. Koillispuolella on poikki mäen P-E-suuntaan käyvä sola, jonka seinämä järven puoleisessa päässä on korkeampaa ja jyrkempää. Siinä muodostuu mäkeen kahdelta suunnalta verraten jyrkkäseinäinen kulmaus, mutta ei täällä enempää kuin muuallakaan mäellä ole nähtävänä varustuksia.

Mäen eteläisessä Kuoppalan talon puoleisessa päässä on seiniällä kalliopohjalla n. $1\frac{1}{2}$ m läpimitaltaan oleva raunio, kiviä 1-2 kerrosta. Siitä löytyi tutkittaessa vain nokista maata.

Kangasniemi.

Aivan Mikkelin pitäjän rajalla Kangasniemen kylän alueella on Kyyvedessä Linnasaari. Se on Murtoniemen kärjen edessä tal. kartassa Kullansaaret sa:n kohdalla. Saari on lähes kilometrin pituinen luode-kaakko-suuntainen ja keskimäärin 150 m leveä. Tämä Linnasaari on verraten matala kalliainen ja louhikkoinen. Länsilaidalla n. 200 m eteläpäästä on tasainen n. 50 x 90 m laaja ja n. 15 m korkea rannan suuntainen kallio. Sen järvestä kohoava syrjä on jokseenkin pystysuora, mutta maan puolella on rinnettä vain puolenkymmentä metriä, yleensä jyrkänlaista louhikkoa. Vuoren jatkeena pohjoispuolella on toinen suunnilleen saman kokoinen ja kaltainen kallio, joka ei kuitenkaan ala aivan järven rannasta.

Varustuksia ei näillä kalliolla eikä muuallakaan saarella näy.

Juva.

Pitäjän eteläkolkassa Leskelän kylässä on Ihantsalon saarella Linnavuori ²⁾ (kartoilla Ihanteensalo). Se sijaitsee saaren lounaiskulmalla (kartta 1). N. 30 m korkeana ja eheäpintaista se kivivalleineen muodostaa komean ja selväpiirteisen muinaislinnan. (Kartta 2, valokuva 3.)

2) Appélgren - Kivalo n:o 240, Gottlundin mukaan vain mainittu.

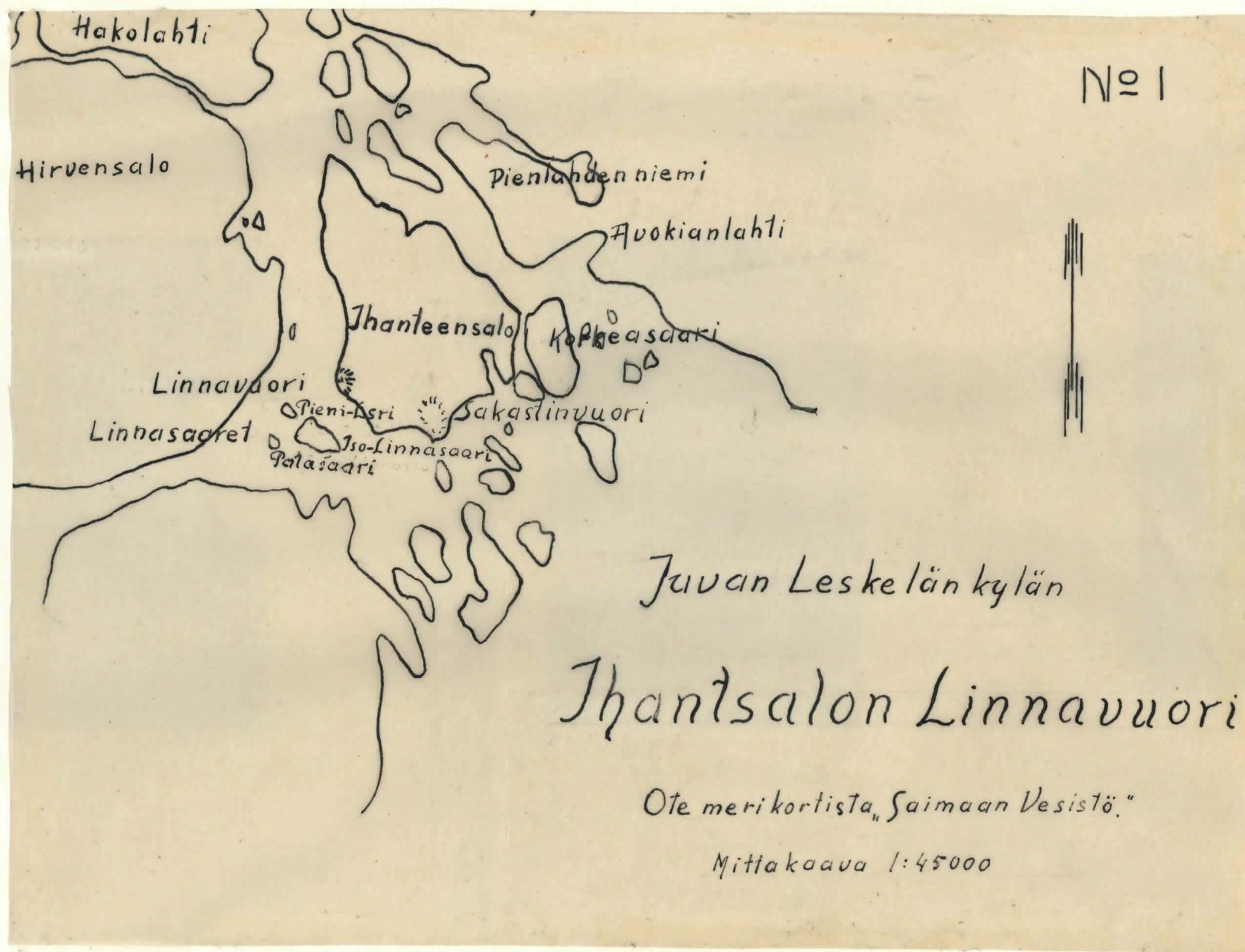
11794

- № 1. Mikkelin Rouhialan kivi-kautinen asuinpaikka. Löytöalue merkitty kehällä. Valokuvattu itä-kaakosta.

11795

- № 2. Mikkelin Vatilankylän Linnavuori. Vuoren pohjoispää. Valok. luoteesta.

11796

№ 3. Juvan Ihantsalon Linnavuori.
Valok. lännestä.

11797

№ 4. Ihantsalon Linnavuoren luoteisvallin päälinnan
puoleista osaa. Vasemmalla rauennutta vallin
keskustaa. Takana esilinnan tasannetta.
Valok. lännestä.

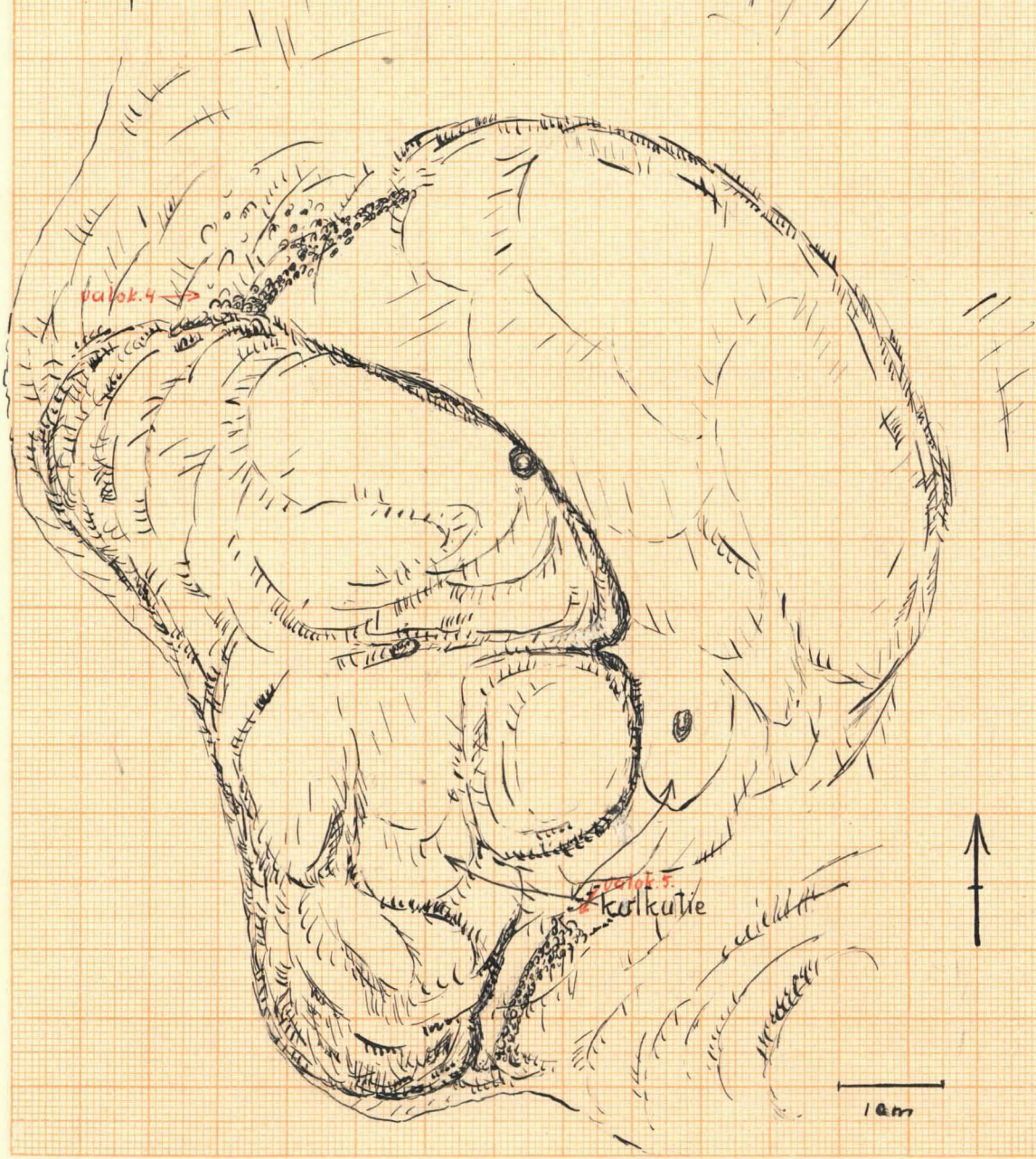
11798

№ 5. Ihantsalon Linnavuoren kaakkoisvalli pystyn
seinämän edessä. Valok. koillisesta.

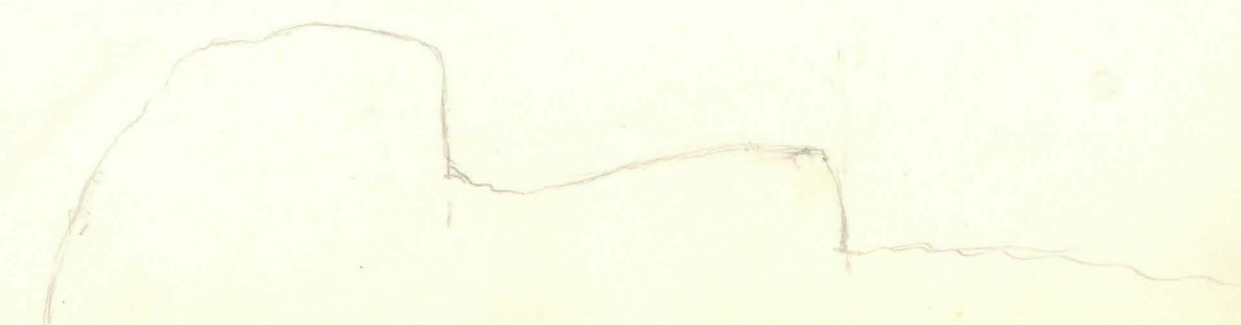
N° 2

Juvan Leskelänkylän

Jhantsalon Linpaukori

N^o (N) 64 m

Linna on kaksiosainen. Päälinnan (~~valokuva n:o 3~~) koillispuolella n. 15 m alempana oleva tasanne muodostaa esilinnan, jonka kulkutien sulkee luoteessa 17 m pitkä kivivalli. Valli on keskiosaltaan pahasti (valokuva 4) rauennut n. 2 m leveä, yläpuolelta $\frac{1}{2}$, alapuolelta $1\frac{1}{2}$ m korkea.

Toinen linnan valleista on kaakossa. Se on sijainniltaan perin mielenkiintoinen, sillä se kulkee lähes viisi metriä korkean jyrkän seinämän edessä vain parin metrin päässä siitä (valok. n:o 5). Nähtävästi tässä on turvattu kulkutie järvelle. Rannalla sillä kohtaa kerrotaan olevan karikkoa, josta on pääsy vallin solaan. ¹⁾ Maa siinä vuorensseinämän edessä on kuulema hyvin nokipitoista. Tämä kaakkoisvalli on n. 18 m pitkä ja hyvin säilynyt. Sen pohjoispää on levinnyt hajalle. Siitäkin eteenpäin vallitusta tuntuu jatkuvan matalana maatuneena kohoumana.

Tästä kivivallin editse kulkee ainoa mahdollinen pääsytie päälinnaan, sen keskussolaan. Linnan pohjoisosassa, vuoren korkeimmalla kohdalla aivan jyrkän seinämän reunalla on jo Gottlundin mainitsema heikosti tuettu suuri siirtolohkare. ²⁾

Linnavuoresta itään on saaren korkein vuori, pyöreä, jyrkkärinteinen Sakastinvuori.

Linnavuoren edustalla parinsadan metrin päässä on kolme matalahkoa kalliosaarta, Linnasaaret.

1) Aikani Linnavuorella käydessäni oli sangen rajoitettu, enkä sen vuoksi voinut paikkaa ^{aivan perinperin} kunnollisesti tarkastaa. Samasta syystä tekemäni karttapiirros ei ole aivan tarkka.

2) C. A. Gottlund, Antiquariska Anteckningar III, s. 366.

Jossain pitäisi Gottlundin mukaan olla hakattu vuosiluku.

3) Vuorilahden kylässä Juvalla kerrotaan löytyvän Varteusvuoren. Se on laajarinteinen mäki.

Käräjämäki.

Juvan Remojärven kylässä Halolan hovin maalla on n. 1 km etelään kartanosta Käräjämäki. Se on neljänneskilometrin päässä Saarijärven rannasta jokseenkin P-E-suuntainen ja n. 300 m pitkä hiekkaharju. Mäen korkein osa koillispää on tuskin kymmentä metriä korkea. Se on laakeata loivaviihkeitä kalliota, jossa on siellä täällä irtokiviä yksittäin ja lähempänä toisiaan. Osa on turpeen ja kasvillisuuden peitossa. Mitään käräjätalouden tapaan asetettuja kiviä ei kuitenkaan näkynyt olevan.

Tämä kallioinen mäen osa on n. 50 m leveä, mutta etelään päin mäki madaltuu ja kapenee patterimaiseksi harjuksi, jonka länsireunaa seuraa Rantalan ja Halolan raja-aita. Harjun eteläpää leviää ympäristön tasalle, ja siinä on Kellarpellon torppa. Se on saanut nimensä siitä, että n. 30 v. sitten, jolloin torppa tehtiin, oli sen nykyisen perunakuopan paikalla entistä perunakellaria muistuttava maakuoppa. Tämän arveltiin kuuluneen juuri siihen entiseen käräjätaloon, jollaisen perimätieto kertoo mäellä olleen ja josta mäki on nimensäkin saanut. Käräjätalossa olisi pidetty kihlakunnan käräjiä.

Lapinrauniot.

Tällä nimellä tarkoitetaan tavallisesti erikoista suurten sisäjärvien varsilla tavattavaa melko selvästi muista kiinteistä muinaisjääänöksistä erottuvaa ryhmää. Rauniot ovat 5 - 12 m:n läpimittaisia yleensä pienehköistä kivistä ja ilman maatyttä tehtyjä. Ulkonäöltään ne muistuttavat suuresti rannikkoseutujemme pronssikautisia hautaraunioita, vieläpä lapinrauniot näiden tavoin ovat tehdyt yleensä kalliopohjalle vesien äärelle korkeille vuorille tai saariin.

Käymältäni alueelta en tällaisia raunioita tavannut uusia, sellaisia joita Paasonen jo ei olisi maininnut.¹⁾

1) Paasonen e.m.t. s. 109-111.

Mikkeli. Mikkelin pitäjässä on yksi lapinraunio. Puulan Mataraniemessä, Vanhamäen kylässä. Röykkiö on n. 150 m niemen pohjoispäästä ja 60 m länsirannasta. Se on kalliolla korkeimmalla kohdalla ja nykyään 8 x 8 m läpimitaltaan, n. 1/2 m korkea. Sitä on pengottu ja keskustan poikki kulkee lähes metrin leveä ojamainen kuopanne).

Kangasniemi. Edellisestä länteen Kangasniemen Lapinsalossa, Ukonniemen kylä) on kaksi lapinrauniota. Ne sijaitsevat lähekkäin, saaren pohjoispäässä 50 m kärjestä. Saaren pää on kuperaa kalliota ja sen keskellä korkeimmalla kohdalla ovat röykkiöt.¹⁾

Pohjoisempi - laajuudeltaan 6 x 6½ m on matala ja näyttää kauttaaltaan pengotulta. Yhdeksän metriä siitä eteläkaakkoon sijaitsee hieman korkammalla isompi röykkiöistä. Se on läpimitaltaan 11 x 7 ja n. 80 cm korkea. Raunion poikki itä-länsi suuntaan lähempänä pohjoispäästä kulkee metriä leveä kaivanto. Suuremmissa eteläpuolella on pari pienehköä kuoppaa. Muuten raunio näyttää koskemattomalta paitsi että reunat kylläkin ovat levinneet. Kivet tässä, kuten muissakin mainituissa röykkiöissä ovat sekasuuruisia yleensä nyrkin- ja päänkokoisia ja enimmäkseen lohkoisia.

Samoilla seuduilla ja saman kylän alueella Sikosalossa ja Viitasaarella kerrottiin Paasoselle myöskin olevan rauniot, yksi kummassakin.

Tutkittaessa lapinrauniot ovat useasti olleet löydöttömiä. Muutamista on kuitenkin tavattu selviä hautauksen jätteitä.

Ne lienevätkin yleensä hautaraunioita, joita pitkämatkaiset erämiehet ovat kuolleille tovereilleen tehneet. Jo Paasonen olettaa niiden olevan peräisin varhaisemmalta rautakaudelta. Se pitääneekin paikkansa.²⁾ Lapinsalon raunioista hän kertoo löydetyn peurannahkaesineiden ja sarvien lisäksi kiven, joka lienee ollut n.s. soikea tuluskivi. Siitä päätellen nämäkin röykkiöt olisivat todella hautoja; vanhimmat näillä seuduilla.

1) Kerrottiin että saarella olisi 100 m:ä pohjoispäästä itäreunalla n. 3 m läpimitaltaan oleva "lapinraunio". Sellaista en tavannut.
2) Viitasaaren Keihärinkoskelta on lapinraunioista löydetty 300-v:lta j.Kr. olevia esineitä jäännöksinä polttohautauksesta. A. Ayräpää, Suomen Museo 1927 s. 24-44.

Esihistorialliset kalmistot.

Mikkeli. Tunnettu on Mikkelin pitäjän Tuukkalan karjalais-kalmisto 5½ km kaupungista etelään. Se tuli esiin 1886 silloisen reservi-kasarmin, nykyisen aliupseerikoulun, harjoituskenttää tasotettaessa ja kaivettiin prof. J. R. Aspelinin valvonnan alaisena. Kalmistosta löytyi silloin 42 hautaa.

Löytöjä on samalta alueelta tehty myöhemminkin. V. 1933 kenttää tasotettaessa tavattiin 5 hautaa ja 1934 jälleen 4 hautaa. Nämä sijaitsivat 1886 tutkitun alueen eteläpuolella ja on mahdollista, että kalmistossa vieläkin on avaamattomia hautoja. ¹⁾

Tuukkalan haudat ovat yleensä ruumishautoja, vain 6:ssa on ollut poltettua luuta. Löydöksiä valta-osa ajoitetaan 1150-1250 vuosien välille. Harva esine on 1100-lukua vanhempi tai tulee 1300-luvun alkua nuoremmaksi.

Kyyhkylän Invalidikodin maalla 6 km Mikkelistä etelään ja kilometri Tuukkalasta kaakkoon on v. 1937/8 maisteri J. Leppä-ahon johdolla tutkittu kalmisto. Sen muodosti 300-400 m invalidikodista etelään olevalla pellolla tavatut rauniot. Niitä oli puolisen tusinaa, hyvin eri kokoisia ja näköisiä maansekaisia kiveyksiä. Niissä oli suurten kivien vaiheille kerättyä pienempää kiveä ja maata. Muutamia raunioista olivat pääosaltaan peltopinnan alla. Tutkittaessa tavattiin niistä useista poltettua luuta, mutta niukanlaisesti löydöksiä, pari lienee uhripaikkaa. Iältään ovat löydökset vuosien 900 - 1200 vaiheilta, siis osittain Tuukkalaa vanhempia.

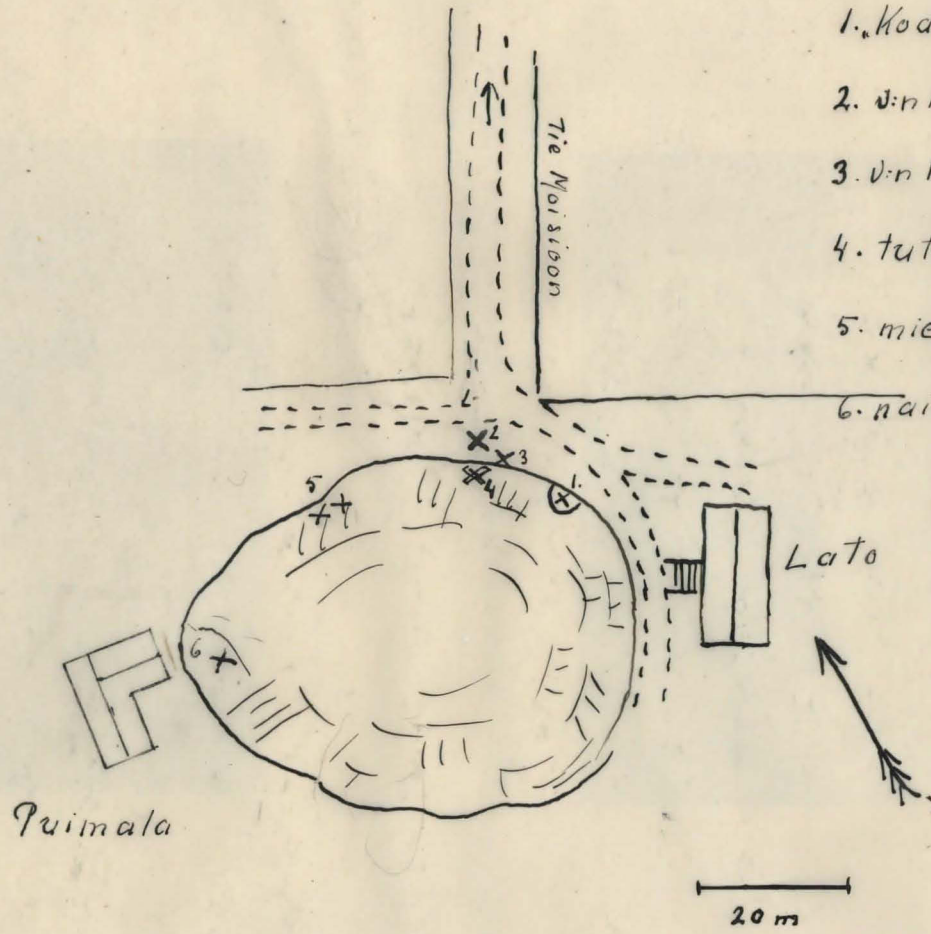
Mikkelin Moision maalta 1½ km Tuukkalasta pohjoiskoilliseen on kalmisto, josta tunnetaan ainakin kaksi miehen ja yksi naisen polttohauta. Kalmisto on iältään suunnilleen Tuukkalan aikuinen.

1) Tri S. Pälän kaivauskertomukset v:ltä 1933 ja -34 museon top. arkistossa.

Syksyllä 1938 pystytettäessä kalmistoalueelle muistomerkkiä, hajoitettiin perustusta tehtäessä kaksi uutta esinehautaa, miehen ja naisen haudat.

No 3

Mikkeli, Moisio, Latokallio. (J. Ailion karttaluonnos v. 1931)

- 1. Kodanpohja". Ailion tutkima
- 2. v:n 1928 löytö, Ailion mukaan
- 3. v:n 1928 löytö(?)
- 4. tutkittu hauta
- 5. miehen hauta
- 6. naisen hauta

} Suur-Saron Museo
 10884:1-9
 10874:1-8
 10874:9-19

5 ja 6 merkityt isännöitsijä
 R. Menaanderin karttaluonnoksen mukaan.

11799

№ 6. Mikkelin Moision Latokallio. (x) tutkittu kohta. Valok. koillisesta.

11800

№ 7. Moision lampi ja Latokallio valok. länsiluoteesta.

11801

№ 8. Moision Latokallion tutkittu polttohauta. Esineiden sijaintipaikka merkitty. Valok. itä-kaakosta.

Hautauspaikka on n. 250 m Moision Piirimielisairaalaan etelälounaaseen. Siinä on peltoaukean keskellä n. 50 m läpimitaltaan oleva matala Latokallio. Tämän kallion juurelta pohjoisen puolelta löydökset ovat tavatut (valokuvat 6 ja 7, kartta n:o 3).

V. 1928 alennettiin kallion editse kulkevaa viljelystietä, jolloin n. $\frac{1}{2}$ m syvältä sorasta löytyivät keihäänkärki, kirves ja kattilansanka. (Esineet ovat Suur-Savon museossa). Paikalla oli näkynyt vähän hiiltä ja luunpalasia (eläinten nikamia).

V. 1931 kävi tohtori J. Ailio löytöpaikkaa tarkastamassa. Hän löysi silloin lähempää latoa kallion juurelta pienistä kivistä laskettua noin sekaista latomusta laajuudeltaan $1\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ m. Osa siitä oli tien teossa tuhoutunut. Ailion käsitys oli, että tässä kallion juurella oli ollut rautakautinen leiripaikka. ¹⁾

Tutkittaessa kuitenkin löytöalueen ympäristössä tavattiin kallion rinnassa tasaisen turvekentän alla polttohauta. Paikalla on pitkänomainen syvennys, n. 6 m pitkä ja metriä leveä (valokuva n:o 8). Sen keskikohdalta 3 metrin pituiselta alueelta löytyi kohtalaisen runsaasti poltetun luun siruja. Niitä oli jo heti pintaturpeen alla 10 cm syvässä ja jatkui 20 cm:in syvyyteen. Alueella oli jokunen nyrkin kokoinen kivi siellä täällä ja maassa oli melko runsaasti hiilensiruja. Tässä pidetyssä maakerroksessa metrin pituisella alalla olivat haudan löydökset: puukonterä, pronssinen gotlantilainen vyönsolki, avoin pronssisormus(?), piikiven kappale ja rautaisten nuolenkärkien paloja (K.M. 10884). Vuoden 1928 löydöksiä näytettiin sijainneen vain kolmen metrin päässä tutkitun haudan luualueen reunasta juuri kuopanteen alapään kohdalla. Mahdollisesti nekin ovat luettavat tähän samaan hautaan kuuluviksi.

En ollut silloin tilaisuudessa kaivamaan Latokallion reunoja laajemmalla. Työmieheni Arvi Seppäläinen on kuitenkin nyttemmin tällaisia "tutkimuksia" suorittanut. Niiden tuloksina on saapunut museoon löydöksiä miehen haudasta: viikate, harvinainen 1000-luvun kilvenkupura ja puolentoista metrin päästä kirves, savi-

1) Kaivauskertomus museon top. arkistossa.

astianpaloja, poltettua luuta ja kattilan korva. Naisen haudan kalustosta on tullut esiin 2 soikeaa kupurasolkea - nauhakoristeita - 2 spiraalikoristeista ketjunnattajaa, paikattun rautapadan kappale, patakoukku, 2 kulkusmaista rautariipusta ym. Selityksistä päättäen ovat nämä haudat rakenteeltaan saman kaltaisia kuin jo tutkittukin hauta.

Työmies Seppäläisen keppoman mukaan on Latokalliosta Moisiojärven suuntaan olevassa pellossa mullan alla tulessa olleita kivistä muodostuneita latomuksia. Viljan takia en niitä päässyt tarkastamaan.

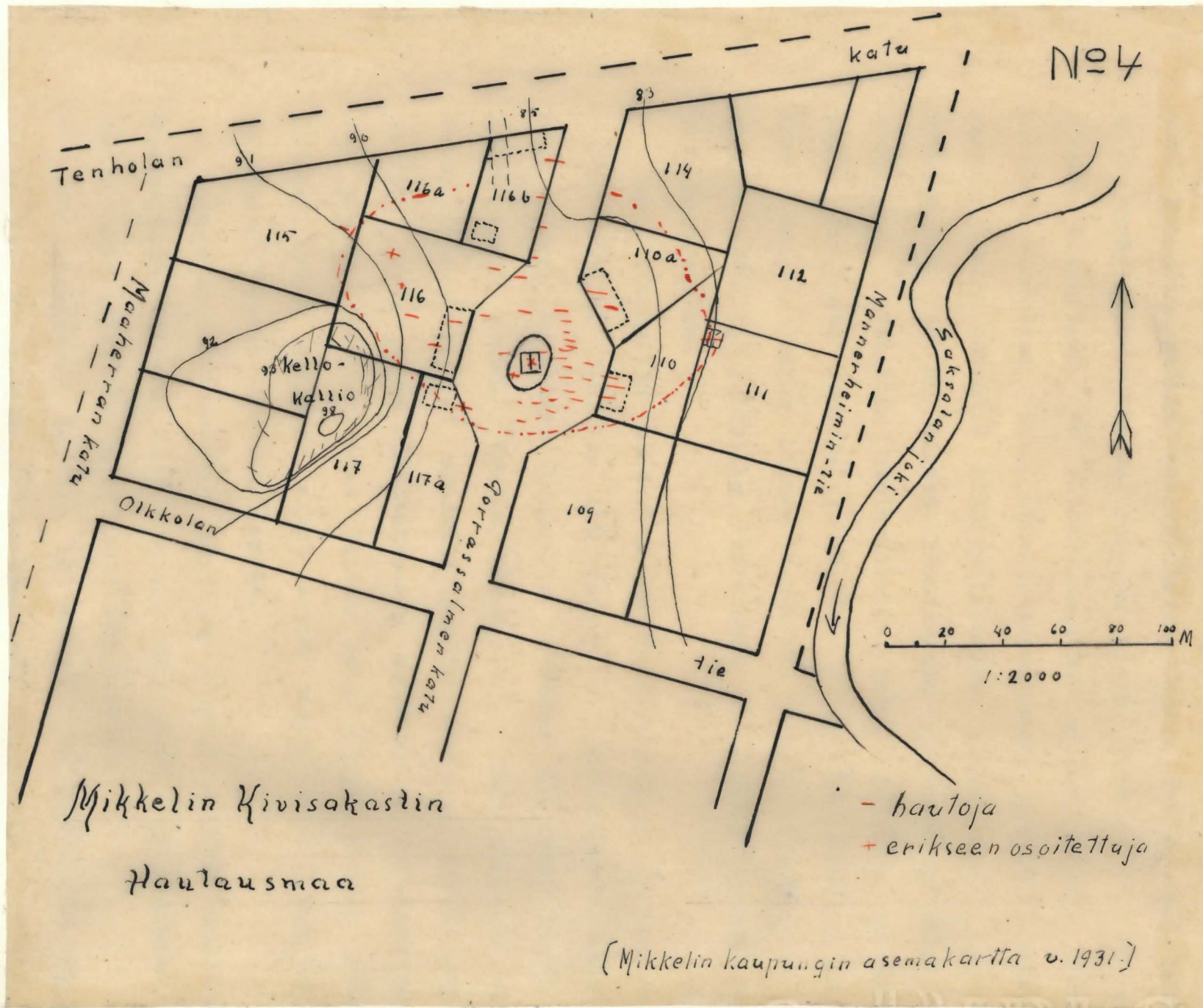
Kallion kaakkoispuolella n. 150 m:in päässä oli peltoaukean alavimmalla kohdalla maan pinnalla kiveys. Se oli laajuudeltaan 3 x 4 m, kivet yleensä nyrkinkokoisia, joitain päänkokoisia. Seppäläinen kertoi siitä löytyneen pitkulaisen latteen pronssiesineen ja luuta. Tutkittaessa löytyi nyt vain savisen värttinäpyörän puolikas. Alemmat kivet rauniossa olivat tulessa olleita ja maassa oli runsaasti hiilensiruja ja nokea vielä 10 cm pohjakivien allakin. Sen jälkeen tuli kuitenkin vastaan vain koskematon maa, hienoa hietaa.

(10969)

Kappelinpaikat ja hautausmaat.

Mikkeli. Kaupungin pohjoislaidalla on vanha harmaakivisakasti, jonka yhteydessä, nähtävästi useampaan otteeseen, on ollut puukirkko. Sakastin keskellä on - nyttemmin umpeen muurattu - 1½ m syvä hirsiseinillä ja lautalattialla varustettu kuoppa. Siitä on tavattu useampia kymmeniä päakalloja ja luita sekä arkuissa 22 ruumista, joista 7 aikuisten. Osassa arkkuja oli kannessa mainittu vainajan henkilöllisyystiedot ja kuolinvuodet. Ne vaihtelivat 1740 - 1776 välillä.¹⁾ Kivisakastia uudistettaessa nykyiseen asuunsa 1900 (1901) tavattiin kuopan lattian alta vielä viisi aikuisen luurankoja. Jälkiä arkuista ei huomattu.

1) J. Nygren: Kivisakasti Mikkelin kaupungin reunassa. Mikkelin Viikko-Sanomien v. 1864, n:ot 30 ja 31.

Kivisakastia ympäröi n. 100 m läpimitaltaan oleva hautausmaa (kartta n:o 4). 1929 katuleikkauksissa sakastin ympärillä tuli siitä esiin runsaasti luurankoja. Tiuhimmassa oli niitä ollut sakastin itäpuolella. Siihen oli vähän aikaisemmin sadevesi kaivanut pitkän metriä leveän ojan. Ojassa oli näkynyt $\frac{1}{2}$ m syvässä luurankojen raajoja vierä vieressä n. 50 cm; n päässä toisistaan. Ne olivat haudatut riviin kaikki kadun poikittaissuuntaan, siis itä-länsi-suuntaan. Katuleikkauksessa luurankoja tuli sakastin länsipuoleltakin, mutta niitä oli siellä harvemmassa, ja ne olivat huonommassa kunnossa ja ilmeisesti vanhempia.¹⁾ Sakastin eteläpuolelta kadun paikalta on myös tavattu runsaasti rankoja ja niiden yhteydessä nappeja ja 1700-lopun rahoja. Tähän lienee haudattu ryssiä Porrassalmen sodan aikana.²⁾ Näillä paikoilla luurankoja kerrottiin olleen kolmessa-kin kerroksessa.

Myös lähimmiltä tonteilta on rakennusten perustuksista tavattu hautoja. Tontilla 110 olevan asuinrakennuksen alla kerrottiin olleen läjittäin luita ja tontilta 116 puutarhasta niitä tulee usein esiin. Tontin 116 b rakennusten paikalta ei tavattu luurankoja, ei myöskään tontin Tenholan kadun puoleisesta osasta, josta pihaa tasotettaessa poistettiin paksulta maata. Sen sijaan katuvieraidan teossa luita löytyi varsin alhaaltakin. Onkohan tähän seikkaan ollut syynä vanha tie, jonka pohjaa tavattiin tontin luoteiskulmassa.

Näidenkin satunnaisten löytöjen avulla näyttää hautausalue suunnilleen tulleen rajoitetuksi. Nähtävästi on alueelle suoritettu sekä siviili- että sotilashautauksia.

Olkkolanniemen kylässä $6\frac{1}{2}$ km etelään Mikkelistä Pellosniemen talon (n:o 1) maalla kertoo perimätieto olevan kappelin paikan ja hautausmaan. Osoitettu paikka on Surnu-lammen länsirannalla n. 150 m Porrassalmelta Pellosniemeen johtavasta koivukujasta etelään (valokuva n:o 9).

1) Rakennusmestari A. Oikaraisen tieto.

2) Toimittaja A. A. Tienheimon kertoma.

Siinä on lampeen pistävä niemeke, jonka muodostaa pyöreä n. 70 m:n läpimittainen liki 4 m korkea kumpare. Maaperä on siinä kivetöntä hietaa. Kaivoin eri puolille kumpua muutamia metrin syviä kuoppia tapaamatta mitään erikoista.

Jo edellisen isännän aikana olivat jotkut asiasta kiinnostuneet herrat halunneet ruveta paikkaa tutkimaan, mutta kun eivät suostuneet suorittamaan pellon pilaamisesta korvausta, eivät saaneet lupaa.

N. 300 m tästä kummusta pohjoiseen ja 250 m talosta koilliseen on kaksi kirkkokiveä. Ne ovat 3-4 m korkeita, 5-6 m läpimitaltaan ja jyrkkäseinäisiä. Sijaitsemispaikka on loivan rinnepellon laki Surnu-lampeen pistävällä niemellä n. 100 m rannasta. Kivet ovat 9 m päässä toisistaan yksinäisinä pellolla, vain eteläisimmän kiven lähistöllä on joitakin suurehkoja maa-kiviä.

Katiskosalmen rannasta nientä vastapäätä oli ylioppilas Hugo Pekonen - silloin oppikoulun 1:llä luokalla -, n. v. 1925 kertonut löytäneensä aivan vesirajasta ihmisluita. Lienevät Porrassalmen muistoja. Seuraavana vuonna hän oli talon maalla löytänyt keihäänkärjen "vanhempaa mallia kuin Tuukkalassa". Muitakin nähtävästi 1789:n taistelun perua ohevia esineitä Pekonen oli talon pelloilta löytänyt.

Kirkkotalli-niminen hirsihato on puolen kilometriä lounaaseen mainitusta Pellosniemen kummusta. Leniuksen, Olkkolanniemi n:o 2:n maalla.

Lato sijaitsee n. 100 m:iä talosta Surnu-lammelle päin. Nimensä arvellaan ladon saaneen joko siitä, että se on Pellosniemellä oletetun kappelin aikana palvelut kirkkotallina tai että se on rakennettu entisistä kirkon hirsistä (Ks. valok. n:o 9).

Kooltaan tämä kirkkotalli on 8,75 x 8,40, sivukorkeus 2,70.

Sen hirret ovat suuria, 30 - 35 cm korkeita. Parissa on 102-105 cm leveitä kaarileikkauksia, nähtävästi ikkuna-aukkojen yläosia, ja joissakin 155 cm leveitä suorakulmaisia lovia. Seinissä kerrotaan olevan myöskin kuulanreikiä.

Mahdollisesti ladon hirret todella ovat jostain kirkosta peräisin. Ilmari Salonen olettaa hirsien alkuperäksi kivisakastin luona olleen kirkon, sillä tiedetään pitäjäkokouksessa 8/12 1776 päätetyn huutokaupata se kirkko poiskuljetettavaksi.¹⁾

Kappelin ja hautauspaikan tietää kansa olleen Visulahden-Sairilan seuduilla, n. 5 km Mikkelistä itään (kartta n:o 5).

Kappelin olisi pitänyt sijaita Sairilan kartanosta tulevan tien ja Juvan maantien risteyksessä eli Juonennurmen kujan suussa. Sairilan tai Hintsan kuusikossa olisi ollut hautausmaa, pitäisipä Sairilan kuusikossa olla kaksikin: vanhempi hautausmaa ja sotilashautoja. Juonennurmesta parisataa metriä luoteeseen olevan Parantalan mäen eteläpäässä torpan luona olisi ollut haudankaivajan torppa. Siitä vähän länteen sijaitsevan Salimäen päässä lähellä Kröpin torppaa on sijainnut kelonsoittajan asumus. Kappelin kirkonkello on rahoja täynnä upotettu Kapakanjokeen syvään kohtaan paikalle, josta nyt kulkee Sairilan puhelinlinja²⁾ tai Säkälampeen.

Maisteri Westerholm-Varsta on käsitellyt kysymystä kirkon ja hautausmaan sijainnista tällä seudulla.³⁾ Kirkon tai kappelin olemassaolon hän hylkää, mutta etupäässä vanhojen maakirjojen paikannimiin perustaen hän pitää todennäköisenä, että Sairilan - Juonennurmen - Mäkärän tienoilla on pakanallinen karjalaiskalmisto: Karialahautamaa. Kyseinen alue on pari km läpimitaltaan ja siinä on useita kalmistolle mahdollisia paikkoja. Varsta pitää tällaisina erityisesti Sairilan ja Hintsan kuu-

1) Ilmari Salonen: Kuuden vuosisadan varrelta 1229-1929. 600-vuotisjuhlaansa julkaissut Mikkelin maaseurakunta. S. 27 ja alav.2.

2) Äidiltään kuultuna keronut Kröpin torpan emäntä Hilja Kröpi, ikä 39 v.

3) Martti Westerholm: Esihistoriallinen kalmisto Sairilan seudulla Mikkelin pitäjässä. Suomen Museo XXXVI v. 1929, ss. 33-40

sikoita ja lähellä Anttolan tienhaaraa olevaa Kolmosen kenkkua.

Sairilan kuusikko on lähes kilometrin mittainen kallioharjainen mäki. Sen lounaispuolella on Sairilan kartano. Kartanon luota aukeaa rinnepellot Saimaata kohti. Rinne on korkeaa ja jyrkkää ja peltoja kerrottiin salaojitettuna. Paikkaa en kaivellut. Sen sijaan itse kuusikon rinteet, vaikkakin ne viettävät pohjoisen puoleen, tarkastettiin kaivamalla lukuisasti kuoppia. Paria kohtaa myöskin kuusikon eteläpuolelta peltorinteen laelta tutkittiin. Yleensä oli maa Sairilan kuusikossa karkeaa soraa, vain paikoin oli hietaa.

Hintsan kuusikko on louhikkoa. Sen eteläpuolelta jatkuva peltoharjanne on karkeaa soraa, mutta alemmaa lounaisrinteessä maa oli parempaa, mahdollista kalmistomaaksi. Viljelyksen takia ei rinnettä laajemmalla voinut tutkia.

Kolmosen kenkun luona tien pohjoisreunalla on maansekainen n. 10 m läpimittainen kumpu. Siinä näytti tulevan pian pinnan alta vastaan luontainen kivinen sora. Tästä pohjoiseen sijaitsevalla Pajamäellä on runsaasti korkeita ilman maatäytettä tehtyjä kiviraunioita, jotka tutkittaessa osoittautuivat kaskeamisraunioiksi. Mäen järven puoleisessa rinteessä on maaperä kivikkoista soraa. Samanlaista maata oli järven toisella rannalla oleva Luuniemi.

1)
Karjalanmäen jatke, joka viljeltynä laajana harjanteena tulee Säkälampeen asti, näytti mahdolliselta kalmiston paikaksi. Maaperä oli kivetöntä hiesua, mutta tyydyin vain parista paikasta sitä tarkastamaan, sillä se oli viljeltynä.

Juonennurmen maat ovat kivistä soraa ja niitä on ojitettu ja suoriettu kivien hautaamista. Puustellin kujansuun luona mainitaan olevan alueen hietamaata.

Jo mainitulla Parantalan mäellä on laajat päivänpuoleiset rinteet. Lounaisosassa on maaperä pintaosassa hiesua muuttuen $\frac{1}{2}$ m

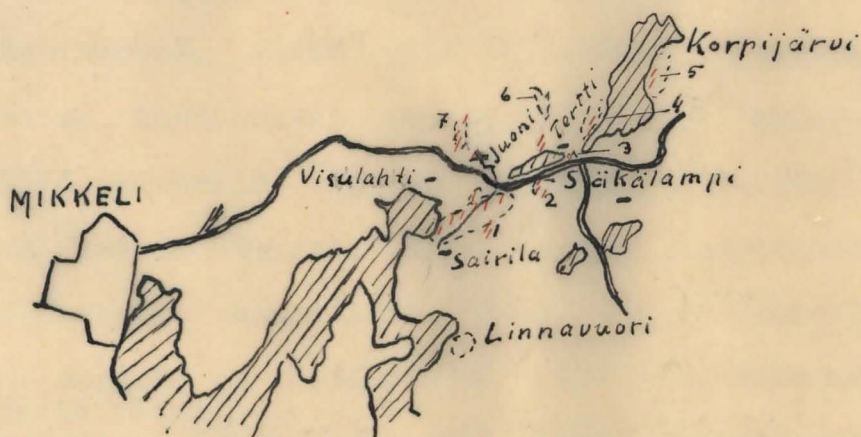
1) Mäki on Tertin kartanon tiluskarttaan 1:8000 merkitty 650 m Säkälammesta pohjoiseen.

Ote Taloudellisesta kartasta.

N° 5

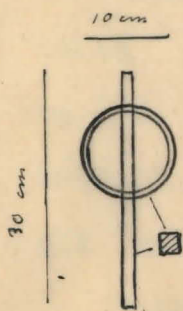
0 1 2 3 4 5 km

1 : 100 000

Mikkeli, Juonennurmi-Sairila

- 1 Sairilan kuusikko
- 2 Hintsan "
- 3 Kolmosen kenkku
- 4 Pajamäki
- 5 Luuniemi
- 6 Karjalan mäki
- 7 Parantalanmäki
- x hopearisti (KM 10880)
- 4 koekuoppia

Rautainen risti.

syvyydessä karkeaksi soraksi.. Mäen pohjoisosassa on kymmenkunta erikokoista ja laatuista kivirauniota. Eräs niistä on mökin paikka, muutamissa on kookkaat reunakivet ja kuopalla olevassa keskustassa pienempiä kiviä, useimmat ovat kuitenkin peltoraunioiden tapaisia. Erästä 6 m:n läpimittaista kokomaista kivikasaa tutkin. Se lienee ollut jokin tulisija pohjalla olleesta palomaasta päätellen.

Visulahden - Sairilan seudulla suoritettut koekäivaukset, pistokokeet, eivät siis onnistuneet tuomaan esiin mitään, joka olisi vahvistanut käsitystä vanhan kalmiston olemassa olosta tällä alueella. Jossain määrin tällaista mahdollisuutta voitane katsoa tukevan tänä vuonna tunnetuksi tullut bysanttilainen hopearisti, krusifiksi, v:n 1000:n vaiheilta (K.M. 10880).

Ristin on löytänyt v. 1936 Juonennurmen sotilasvirkatalon kyntötyössä / pellosta / vuokraajan poika Lauri Siiskonen. Löytöpaikka on talosta luoteeseen olevassa pellon rinnassa n. 200 m maantiestä. Esine oli vain parin metrin päässä pellonojasta, joten se on voinut nousta ojamallastakin. Maa löytöpaikalla on karkean soran sekaista ja jonkin verran kivistäkin eikä siis sikäli viittaa kalmiston olemassaoloon. Mitään muita tämäläisiä esineitä ei ole löytynyt.¹⁾

Juva.

"Kirkonpaikka" ja hautausmaa on Juvalla Saarijärven itäranalla Remojärven kylässä Kaipeelan (Kaipolan) ratsutilan maalla. N. 200 m hovista lounaaseen Kappelinpellossa järveen viettävässä rinteessä on viljelemätön karikko viitisenkymmentä metriä rannasta. Siinä kerrotaan kappelin sijainneen.

Paikalla on näkyvissä kaksi lähekkäin olevaa pyöreää n. 3 m:n läpimittaista kuoppaa, joiden seinät ovat luonnonkivistä ladotut. Kuoppien länsipuolella on kaivanto, josta hovin isäntä-vainaja oli vetänyt maata suolle. Silloin, n. 40 v. sit-

1) Rautainen "risti", jonka on selitetty voivan olla peräisin hautausmaasta, on ollut kuvauksen mukaan kartalla n:o 5 olevan piirroksen tapainen. Se oli löytynyt Kröpin torpasta kaakoon läheltä maantietä.

ten, oli siitä tullut esiin kaksi pääkalloa ym. luita ja paikalle pystytettiin siinä nähtävä pieni muistokivi varustettuna kirjoituksella "Kirkon paikka". Kirkon paikan edustalla olevaan saareen, Saarelan taloon sijoittaa kansan tieto pappilan.

Eräs pirteä 88 vuotias, nimeltään Pekka Kärkkäinen, kertoi n. 50-60 vuotta sitten käyneensä isännän kanssa paikalla. Pyöreät kuopat, "viinikellarit," olivat näkyvissä ja niiden lähistöllä luultavasti mainitun maanottokuopan paikalla oli ollut kellari, "hautakappeli." Se oli n. 2,5 m pitkä ja niin leveä, että kaksi miestä mahtui rinnan kulkemaan. Hän kertoi sen olleen väliaikaisen ruumiiden säilytyspaikan. Kirkon kivijalkakin oli silloin vielä ollut nähtävänä, mutta sen sijaintia ei hän tarkoin muistanut, lienee ollut "viinikellarien" alapuolella.

Paikalla ollutta hautausmaata tutkittiin vähän parista kohtaa. Maanottokuopan laidasta tuli lahoa puuta nähtävästi arkun lautta, rautanaula ja pieniä luun siruja. 80 cm syvältä. Haudan suunta oli jokseenkin itä-länsi. Samalta syvyydeltä toisestakin kohtaa tavattiin lahonneen luun siruja. Hiiltä oli mullassa siellä täällä.

Maa on paikalla hienoa ja niin kiinteää hietaa, että siihen nähtävästi arkkujen lahotessa, muodostuu onkaloita, jotka joskus hevosten ja ihmisten alla murtuvat. Niiden kerrotuista paikoista päätellen olisi hautausalue toistakymmentä metriä läpimitaltaan.

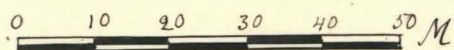
Hautauspaikkoja.

Mikkeli.

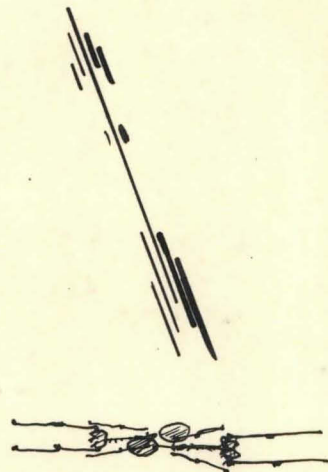
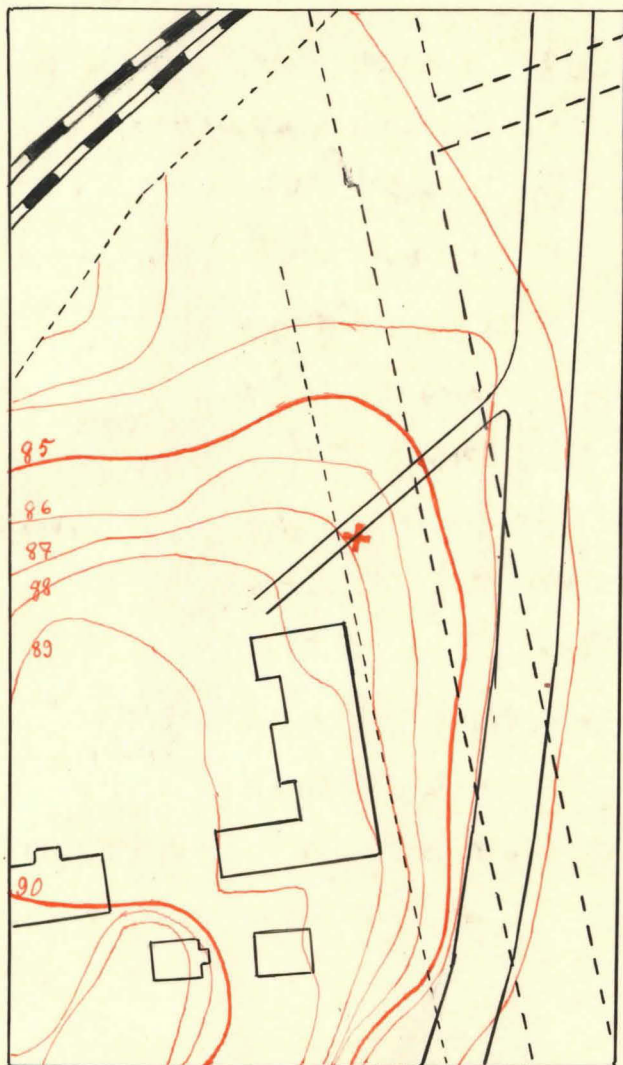
Kaupungin luota Linnamäeltä löytyi 22/5 1933 kaksi luuran-koa. Ne tulivat esiin leikattaessa Ristiinan maantielle nykyistä väylää mäen länsilaitaan (kartta n:o 6). Vainajat olivat haudatut soramaahan $\frac{1}{2}$ m syvään päät läheltä vastaisiin suuntiin, kasvot ylöspäin. Niiden mukana oli riipuksena käytetty hopearaha Tarton piispan Johan VI Beyn (1518-27) lyöttämä shillinki.

Nº 6

Mikkeli, Linnamäki

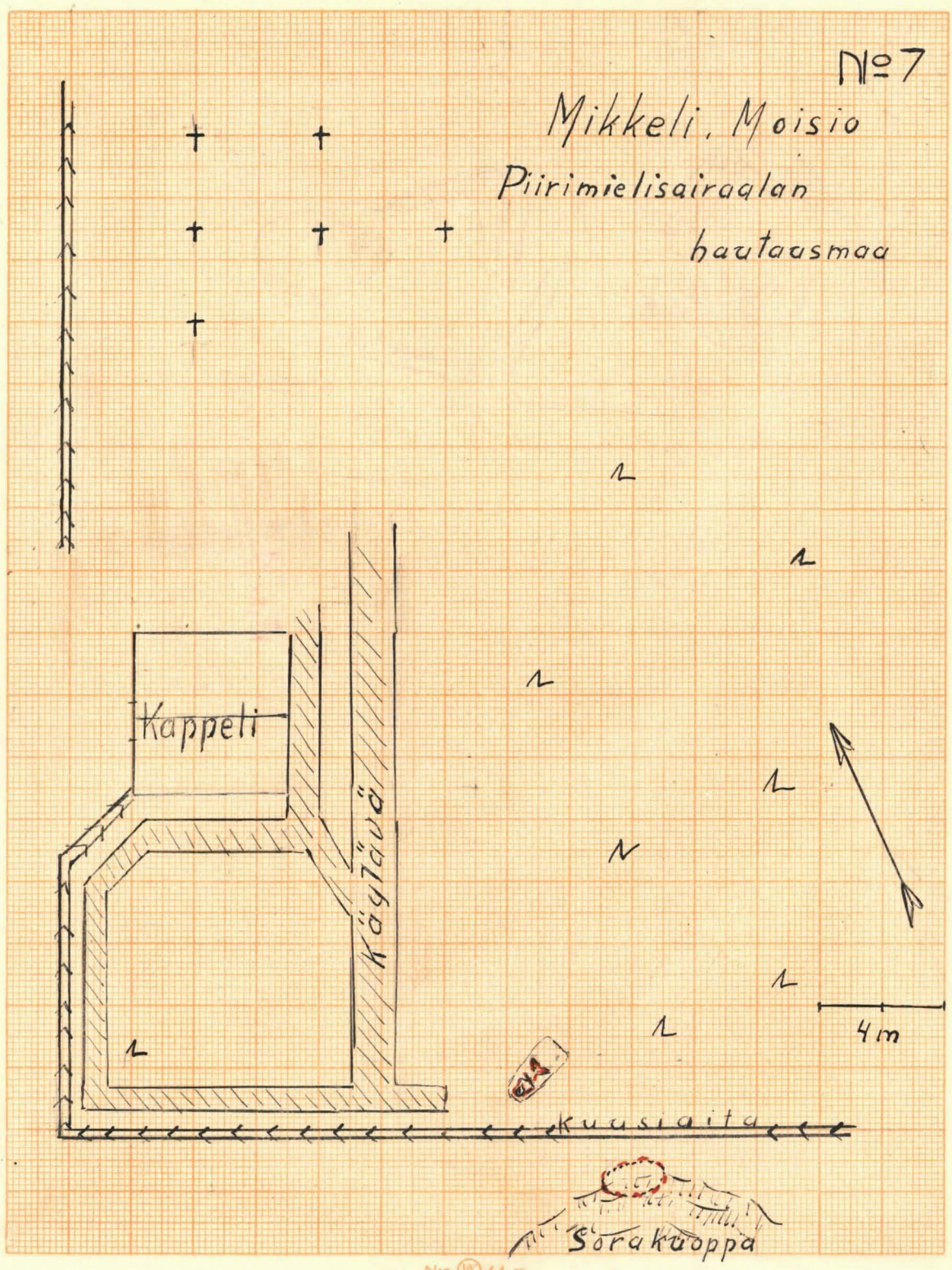

1:1000

N:o 7

Mikkeli, Moisio
Piirimielisairaalan
hautausmaa

11802

- № 9. Mikkelin Olkkolankylän Leniuksen Kirkkotalli.
Taustalla kappelin tai hautausmaan paikaksi
selitetty kumpare (v). Valokuva lounaasta.

11803

- № 10. Mikkelin Moision Piirimielisairaalan hautausmaalla tutkittu hauta. Toinen jalka on poistettu. Valok. koillisesta.

Löytöpaikka oli entisen kansakoulun, nykyisen Naisten työ-
tuvan, puutarhaa. Koulun tonttia ja pihamaata näyttää maata
poistamalla aikoinaan runsaasti alennetun. Ei tiedetä tällöin
mitään erikoista löydetyn, joten paikalla nähtävästi ei ole
yleisemmin hautouksia suoritettu. Luurankojen asennostakin päätel-
len tuntuu tavattu hauta tilapäisluontoiselta.

Mikkelin Moision Piirimielisairaalan hautausmaan luota oli
1935:n vaiheilla löydetty kallo ja luita sorakuopan reunasta
n. $\frac{1}{2}$ m syvältä. Löytöpaikka on hautausmaaalueen lounaispuolella
aivan kuusiaitauksen lähellä, (kartta n:o 7), n. 250 m sairaa-
lasta etelään.

Tutkittaessa löytöalueen lähistöllä tavattiin hautausmaasta
n. 3 m pohjoiseen soranotossa hajoitettusta haudasta toinen ruu-
mishauta (valok. n:o 10), joka oli metrin päässä kuusiaidasta
ja 12 m etelään hautausmaan kappelin etelänurkasta. Siinä oli
kaivettu maahan n. 2 m pitkää hautaa koillis-lounas-suuntaan, ja
haudan lounaispään metrin pituiselle alueelle ruumis oli sit-
ten sijoitettu. Luurangon polvet olivat tiukasti koukussa ja
melko levällään, kädet olivat rinnan yli ristissä ja pää rintaa
vastaan taipunut. Polvet olivat vain 20 cm maanpinnasta; pää
30 cm ja keskiruumis 50 cm syvällä. Mistään arkusta ei tavat-
tu merkkejä, kuten ymmärrettävää onkin. Kun ei mitään löydöksiä
saatu, on hautauksen ikää mahdoton määrätä. Maan pinta oli
paikalla jo aivan tasainen, vaikka kyseessä on hitaasti muuttuva
kuivan männikkökankaan pinta. Luurangosta ei ollut säilynyt juu-
ri muuta kuin raajojen luut, kallo ja vähän lantioluita.

Löytöpaikka ja piirimielisairaalan hautausmaa ovat kankaasta
lounaaseen pistävän harjanteen kärjessä. Harjanteen tyvipuoleen
on maata leikkaamalla muodostettu urheilukenttä. Tämän kentän
pohjoisreunan luona, n. 150 m edellä mainitusta hietakuopasta, on
suuri soranottopaikka, ja siitä kerrotaan myös löytyneen pääkal-
lon, mutta ei muita luita.¹⁾ Tällä kohtaa maa on karkeaa so-

1) Kysymyksessä on luultavasti sama löytö, josta Ailio mainit-
see kaivauskertomuksessaan v:lta 1931; löydetty kankaasta pääkal-
lo n. 3 m(?) syvästä.

raa, samoin urheilukentän paikalla, josta ei mitään löytöjä liene ~~ole~~ tehty. Hautausmaan alueella on pohjoispuolella pintamaa karkeaa, mutta syvemmällä on hieno hieta. Lounaispäässä ei ole enää karkeaa soraa yhtään.

Tässä harjun päässä on siis hyvä hautauspaikka, jota tilapäisesti on käytetty. Ainakaan tutkittuun hautaan ei ollut vainajaa tavalliseen huolelliseen tapaan haudattu. Haudan suunta koillinen-lounas, lähellä itäkoillista, on tahallinen, se ei ole maaston kaltevuuden aiheuttama. Luultavasti on pyritty kristilliseen itä-länsi-suuntaan. Kuvauksesta päätäten oli myös soranotossa hajoitettu hauta suunnilleen saman suuntainen. On mahdollista, että paikalla on vieläkin joku saman tapainen hauta. Mikäli sellaisia on hautausmaan pohjoispuoliskossa, tullevat ne jo parin vuoden perästä näkyviin, sillä silloin ehtii nykyinen hautausmaahan siellä harjanteen keskelle.

Vuolingon kylässä Karjalanharjun puustellin riihipellossa on sotilashautoja. Ne ovat Kangasniemen tiestä n. 40 m luoteeseen, Karjalanharjun itärinteessä n. 100 m talosta pohjoiseen. Entinen virkatalon vuokraaja Vilppu Liukkonen oli tehdessään n. 10 m:n päässä riihestä olevaa perunakuoppaa tavannut ihmisen luita mm. alaleuan hampaineen. Samoilla paikoilla kerrotaan keväisin ruohon väristä huomattavan haudan paikkoja n. 10 m:n alueella, yksittäishautoja ja joukkohautoja. Noin 50 vuotta sitten kerrottiin paikalla vielä näkyneen maassa kuopanteita.

Vanha kansan tieto kertoo, että tähän harjuun olisi haudattu jotain sille tuntematonta "taalailaista sotaväkeä". Siihen aikaan oli harjun molemmiin puolin ollut kova tappelu mm. ammuttiin vitjatykeillä, oli kaksi tykkiä asetettu vierekkäin ja näiden piippuihin työnnetty kuulat, jotka vitjat yhdistivät toisiinsa. Molemmat tykit laukaistiin sitten yhtäaikaan.

Vanhamäen kylässä Puulan Vanhasalmessa lähellä Hirvensalmen rajaa on Ruumissaari. Se on Tukion talon maalla, kooltaan n. 300 x 50 m ja puolet siitä on viljeltyä. Paasonen kertoo kuulleen

sa, että saareen on "tšaar Pietarin aikaan" haudattu viisi
 1)
 ruumista. Nyt ei siitä enää tiedetty mitään. Jossain Hasan
 talon maalla on Paasonen mukaan myös hautoja.

Vehmaskylän Kirkkosaarella; (on tal. kartassa) Mikkelin pitä-
 jän koilliskulmauksessa Kangasjärvässä on kertoman mukaan kuop-
 pia, kun sinne on haudattu, ja kirkkokin olisi ollut. Saari
 on n. 1,5 ha suuruinen.

Juva. Maivalan kylässä Rautajärven kaakkoisessa lahdessa on Ruumis-
saari 16 km Juvan kirkosta lounaaseen. Saari on n. 50 m
 läpimitaltaan. Kontiola n:o 2:n maata. Perimätiedon mukaan Ruu-
 missaareen on haudattu sotaväkeä, ja siitä saari on saanut ni-
 mensä.

N. 40 v. sitten saarta viljeltiin, ja silloin A. Kauppinen
 (kuollut) kyntäessään löysi luurangon luita mm. ^{ihmisen} päikallon.

Hietajärvessä 23½ km eteläkaakkoon Juvan kirkolta on
Kalmosaari (tal. kartassa), johon sotien aikana kerrotaan hauda-
 tun.

Remojärven kylässä Tihmusjärven luona Oskari Kuuvaan talon
 lähellä on Hautakangas, jota olisi kuulema pidetty joskus hauta-
 usmaana.

Kaskiin kylässä pitäjän itä-laidalla on Ruumishaka-nimi-
 nen pelto. Se on aikaisemmin ollut metsää, ja silloin sinne
 2)
 on sotien aikana haudattu.

1) Paasonen, e.m.t., s. 124.

Otavan sahan edustalla on pieni Sotasaari - saanut nimensä
 siitä, että joskus sotien aikana on sinne mennyt pakolaisia -
 jossa on v:n 1918 punasten (kahdeksan) hauta aitauksineen ja
 muistokivineen.

2) Syysjärvässä, Juvalla kerrottiin olevan Ruumissaaren, johon
 olisi sotien aikaan haudattu. Paikkakuntalaiset eivät kuitenkaan
 tiedäneet sellaisesta saaresta.

R a u n i o i t a.

Erilaisia raunioita on Savossa, pelto- ja kaskeamisraunioiden luvatussa maassa legio. Kuitenkin niille, milloin ne esiintyvät jostain syystä jo esihistoriallisella ajalla asutuksi epätyväällä alueella, on omistettava huomiota. Sitä osoittavat täällä Kyyhkylän löydöksiä antaneet maansekaiset kummut.

Kyyhkylästä pari kilometriä luoteeseen on Silvastin talon maalla kivikkoisella kedolla muutamia pienehköjä raunioita. Paria niistä tutkittiin, toisen poikki tehtiin kaivanto, toiseen vain kuoppa. Ne näyttävät vain suurten maakivien ääreen muodostuneilta peltoraunioilta. Löydöksinä oli vain pintaosassa kuonaa. Talon maalla on paja.

Juonennurmen seuduilla on raunioita (ks. s.23 ¹⁾).

Rautakauden irtolöytöjä.

Mikkeli.

Tuukkalan-Kyyhkylän-Moision kalmistoalueelta on irtolöytöjä.

Norolan kylän Juonennurmen hopeinen krusifiksi on edellä mainittu.

Pormestari E. G. Alopauksen peruista on saatu 2 soikeaa kupurasolkea, joiden olisi pitänyt löytyä Kivisakastin lähistöltä. ^{x)}
(Säilytetään sakastissa).

1) Ihastjärvellä Lehtolan talon (n:o 3)maalla n. 250 m maantien länsipuolella oli kivikkoinen maakumpu kooltaan 10 x 6 m ja metriä korkea. Se oli kuitenkin lehtomaan keskellä ja ei liene hautaraunio. Maa oli kummun pintaosassa ainakin pideltyä.

2) Cottlund kertoo Mikkelin Vehmaisten kylässä Hanhijärven luodepuolella olevan useita pyöreitä n. 2 kyynärän korkuisia raunioita. Paasonen ei niitä löytänyt. Paasonen e.m.t. s. 109, alavl)

3) Juvalla Remojärven kylässä Kangasjärven etelärannasta n. 1 km lounaaseen mäki- ja maalla ilmoitetaan olevan isompia ja pienempiä maalla peitetyjä kivikumpuja ja eteläsuomalaisia puulajeja. Paikkaa ei tiedetä asutun. (Koneenkäyttäjän K.A. Lindströmin ilmoitus museon top. arkistossa 12.7.1920).

x) Kivisakastin korjaustöissä 1900 24/7 löytyi rahoja: 4 ruotsalaista hopearahaa (1635-72), 2 tallinnalaista hopearahaa (1471-83) ja 17 ruotsalaista kuparirahaa (1666-1746).

Vehmaskylästä on soikea kupurasolki löytynyt v. 1881 hiekkapellosta kyntötyössä. (K.M. 2162). Löytäjä loismies Matti Keikuri.¹⁾

Juva.

Suurniemen kylästä Häyrylän talon (om. Eero Ronkanen) rinnepellosta löytyi 1911 soikea kupurasolki (K.M. 6455). Löytö tehtiin kynnettäessä. Kesällä 1914 professori A. M. Tallgren kävi paikkaa tarkastamassa ja suoritti pieniä koekaivauksia, tuloksetta.

Seuraavana kesänä(?) löytyi samasta pellosta pronssiesineen kappale, ketjunnakannattaja kuten kuvauksesta selvisi. Tämä pelto on talosta länteen viettäen länttä kohti ja lounaaseen, jossa n. $\frac{1}{2}$ km päässä on Tuusjärvi. Peltomaassa on karkeaa hiekkaa ja kiviä, eikä se siis ole soveliaista kalmistomaaksi.²⁾

Remojärven kylästä, Saarijärven saarella olevan Saarelan talon maalta olisi pitänyt löytyä pronssinen kupurasolki.³⁾

Raudantekopaikkoja.

esiintyy käymälläni alueella runsaasti. Kansan tiedossa ne kuitenkin usein sotkeutuvat tavallisten pajanpaikkojen kanssa. Sillä molemmilla on kuona ja noki yhteisenä ja kauimmin säilyvänä tunnusmerkinä.

Mikkeli.

Porrassalmen pohjoisrannalla Kyyhkylästä n. 1 km etelään on pellossa runsaasti kuonaa ja mainitaan raudantekopaikaksi.

Moision maalla tavattiin hevoskuormittain kuonaa ja raudanpaloja n. 40 m. länteen Moision lammesta. Paikalle tehtiin e-läinsuojan taitse lammelle kulkeva viljelystie.

Kovalan kylän alueella entisen Tarsalan tilan maalla Tarsalan järven ja Saarijärven välissä on pieni Kovalanjärvi, jonka rannalla kerrotaan sijainneen raudantekopaikan.

Ihastjärvestä on nostettu rautamultaa ja järven rantamalla

1) J. Paasonen e.m.t., soljesta kuva s. 116/117.

2) Työmies Heikki Suomalainen oli löytänyt n. 30 v. sitten pyöreän kupurasoljen talon pellosta. Löytöpaikka ei kuitenkaan ollut edellä mainittu saunapello ja Suomalaisen kertoman mukaan oli solki koristeeton, sellaisia solkia, joita miehet sielläpäin yleisesti pitivät paidan rintamuksessaan n. 60 v. sitten. Soljen möi löytäjä kellosepälle.

3) Tri J. A. Pärnäsen tieto.

on raudantekopaikkoja mm. Kuominniemessä eteläpäässä. Järven länsirannalla Liukkolan talon (n:o 1) ruuverannassa on ollut paksusti nokimaata ja raudantekopaikka. Sieltä on museoon saatu vaskisittaa (K.M. 3961; 4007;2¹⁾).

Naapurikylässä Harjujärvellä on myös sulateltu rautaa, sillä Harjujärvi (l. Haljärvi) on rautapitoinen. Alatuven talon maalla (om. A. Lindström) mainitaan olleen rautasulaton. Samassa kylässä Halilan maalla Ihastjärven maantien itäpuolella on Hyttinahö. Se on suomaan keskessä oleva saareke, jossa oli pari metriä läpimitaltaan oleva kumpare, entinen sulatto. Pöyhittäessä tuli siitä kuonaa.

Kyyvedestä kerrottiin rautamultaa nostetun suuremmassa määrinkin ja sitä vietiin Savon uutta rataa pitkin Haukivuoren aseman kautta Haapakoskelle. Tätä ei ole enää 40:een vuoteen tapahtunut.

Puulavedestä on saatu ja myöskin nostettu rautaa. Erään saaren rannassa näkyi vieläkin ruosteinen rautamalmikasa.

Juva.

Pitäjän länsiosassa on suuri Rautajärvi, josta rautaa on nostettu yli kotitarpeenkin ja kerrotaan sitä viedyn n. 50 v. sitten, ennen Savon rautatietä, Joroisten Liunalle ja sieltä Oraviin.

Suuri Tuusjärvi on myös rautapitoinen. Järven länsipuolella Suurniemen kylän Häyrylän l. Ronkalan talon maalla on suon laidassa niemeke Hytsaunanmaa l. -viita. Siellä on vielä jälkiä rautahytistä ja paljon kuonaa. Tuusjärvestä tiedetään myös kymmeniä vuosia sitten viedyn rautamalmia Oravin rautaruukkiin.

1) A. O. Heikel kävi paikalla 1901, kertomus top. arkistossa.

Härkälän kylässä on Hyttikangas, jossa kerrotaan olleen rautahyttejä. Nääringin kylässä saman nimisessä järvestä on Rautaniemi, Karkeamaankylässä on Rautamullanniitty, Halla-ahonmaalla Aholan kylän Miettulan maalla on Hyttimäki ja Maaralan kylässä Hyttiniemi.

Aarteet ja aarretarut.

Aarteet, tavallisimmin rahakätköt, ovat "muinaisjäännösten" laji, joka ehkä eniten kiinnostaa kansaa. Mikkelin - Juvan seuduillakin on miltei lukemattomia paikkoja, joissa kerrotaan olevan aarteita. Mielenkiintoista on, että vielä esiintyy uskoa aarretaruihin ja -taikoihin, jopa joskus keski-ikäistenkin miesten joukossa. Aarteita kyllä toisinaan tavataan kansan puheen osoituksen mukaan, mutta tavallisimmin sentään vain sattumalta. Tällaisia rahakätköjä on kyseiseltä alueeltakin löytynyt.

Mikkelin pitäjän Sairilan maalta olivat ojankaivajat v. 1934/5 löytäneet kuusikon laidasta päärakennuksen läheltä vanhaa rahaa. Ne olivat rinteessä kartanon luona olevan huvilan alapuolella ja ympärillä oli jäännöksiä nahkapussista. Rahat lienee kartanon tilanhoitaja korjannut haltuunsa.

Juvalla on löytynyt rahakätkö peltorauniosta Nuutilanmäen kylän Loukion hovin (n:o 3) maalta, Sopalan torpan pellosta. Löydön tekivät n. 10 v. sitten työmiehet Otto Kääriäinen, Jalmar Kellman ja Kalle Turunen. He olivat vetämässä kiviä peltorauniosta hovin navetan muuriin, ja silloin oli raunion pohjalta melkein keskeltä löytynyt kourallinen rahoja. Ne olivat hopeaa, kolmea eri kokoa, suurimmat nykyisen 20-markkasen kokoisia, ja on ne viety kaupunkiin.

Mikkeli. Löytämättömiä aarteita on mm. Mikkelin Visulahden maalla vanhan saunan kiukaan paikalla. 1934/5 olivat eräät Mikkelin herrat aarretta hakeneetkin, mutta erehtyneet kaivamaan nykyisen vanhan saunan kiuasta tietämättä, että sitäkin vanhempi sauna oli ollut sijansa verran nykyistä rannempana. Kiuas oli siinäkin ollut vastaavassa kohdassa. Tämän aarteiden oli joku ruotsalainen sotaherra

1) Vrt. Paasonen e.m.t. s. 111, muist. 3.

2) Remojärven kylän Saarelan talon läheltä salmesta oli n. 50 vuotta sitten ajuri Aarnet Valjakka nostanut airolla pohjassa näkemänsä kattilan, jolloin siitä oli pudonnut pohja, ja kuulunut räminää. Kerrotaan että siinä olisi ollut rahoja. Kertoessaan myöhemmin tapauksesta källylleen, löytäjä ei kuitenkaan ollut rahoista mitään maininnut.

kätkenyt sotaan lähtiessään.

Ihastjärven kaakkoispuolella olevan Orilammen rannalla on vuorenluola, jossa pitäisi olla aarteita.

Korpijärven selällä on Kätkytsaassa aarre. "Uhrina" on ajo yksiöistä jäätä yksiöisellä varsalla tai 5 naulaisen kirveen heittäminen Kiimasniemestä saareen.

Asilan kylässä on Vahvasenjärven Matinniemen louhikossa aarre. Paikka on lähellä Kokkosen lahtea "Lieni" Lampisen maalla. Aarretta on etsitty, mutta ei ole löydetty.

Hirvensalmi. Kekkolan kylän Häntälän talon maalla on aarre Mökrylampien "luvepuolella". Joulu- ja juhannusyönä nähdään niiden puhdistustulia. Alatalon länsipuolella samassa kylässä lähellä Puulan rantaa on myös aarre.

Juvalla on Rautajärven eräissä saareissa aarre, jonka saa käsiinsä viskaamalla rannalta sinne 7-naulaisen kirveen tai ajamalla yksiöistä jäätä 3-öisellä varsalla rannalta saareen.

Aarteet voi saada käsiinsä jos täyttää asetetun "uhrin". Paitsi jo yllä mainittuja ajoja ja heittämisä, on kolmesti kyntäminen yleinen taika. Tällainen uhri on Suopohjella nykyisen Pöyryn kansakoulun pellossa olevalla aarteella. Jo parikymmentä vuotta kuolleen olleen isännän Janne Vuurtin aikana eräs renki koetti saada aarretta. Hän oli mitään puhumatta jo kyntänyt pelon vaaditut kolme kertaa ja oli tulossa takaisin kartanolle. Silloin tarttui auran antura padan sankaan. "Joko sen viетävä nyt lykkeet," pääsi rengiltä ja liian aikaisin Kolina vain kuului, kun aarre vajosi jälleen maan sisään.

Paremmiin onnistui eräs Antti Gynter niminen renki Savitaipaleella (tai Taipalsaassa). Siellä oli talon peltorauniossa aarre, jonka sai jos katkaisi kuusi päätä raunion päällä. Käsitettiin, että kysymyksessä oli ihmisen päät ja ihmeteltiin uhrin julmuutta. Renki kuitenkin meni kokeilemaan kukonpojilla, jotka emäntä

hänelle antoi, ja kun kuudennen kukon pää vierähti pölkyltä hajosi raunio kuin saunan kiuas. Gynter sai aarteet ja muutti sen rahaksi saaden n. 550;- . Tämä tapahtui n. 60 v. sitten.

Tunnettuja ovat aarteiden päällä palavat tulet. Silloin, joulun- ja juhannusöinä, aarteet ovat maan pinnalla puhdistumassa, ja ne on helppo saada käsiinsä. Rantasalmella eräs mikkeliiläinen Herman Hämäläinen oli Herran reissumiehenä ollessaan kävellyt juhannusyönä tietä pitkin. Pannessaan tupakkaa piippuun hän huomasi sopivasti tien syrjällä hehkuvan hiilikasan, otti siitä piippuunsa hiilen ja jatkoi matkaa. Piippu ei kuitenkaan syttynyt ja reissumies kääntyi takaisin ottaakseen uuden hiilen, mutta silloin ei hiilikasaa enää näkynytäkään. Kun hän tarkasti piippuaan, oli siinä pieni kupariraha. Jos olisi arvannut siirtää koko hiilikasan pois paikoiltaan, olisi aarre jäänyt maanpinnalle.

Uhripuut.

alkavat jo kuulua menneisyyteen niin muinaismuistoina kuin perimätietoinakin. Vain vanhukset syrjäkylissä niistä enää tietävät kertoa.

Mikkelin pitäjän pohjoiskulmalla Ihastjärven sauduilla kerrottiin vielä n. 40 v. sitten olleen vanhempien talojen pihalla tai lähistöllä pihlajia, joita vanha kansa mainitsi pyhiksi puiksi. Metsissä entisaikaan tiedettiin täälläkin olleen pyhiä honkia, joihin metsämiehet ripustivat kalloja.

Pitäjän itälaidalla Vanhamäen kylässä oli uhripuu, jonka vasta viime talvena metsäherrat veivät. Se oli tavattoman suuri Rahikaisen talon pellolla kasvanut kuusi. Tiedettiin, että joka sitä menee kirveellä kaatamaan, tarttuu kirveineen kiinni. Näin ei kylläkään käynyt, mutta tavallaan puu sentään kaatajilleen kosti; se oli sisältä laho ja tuotti ostajille rahallisen tappion.

Mikkelin lounaiskulmalla Oulejärven eteläpäässä Metsämäen talon luona oli suuri ^{uhripuu,} /myös kuusi, entisellä riihimäellä. Sen juurelle mm. ensimmäinen pihkamaito lehmästä tuotiin. 70 - 80 v. sitten puu haluttiin kaataa, mutta kukaan ei uskaltanut ruveta työhön. Eräs mies kuitenkin puolesta tuopista viinaa otti työn suorittaakseen. Mitään ei hänellekään tiedetty siitä koituneen.

Sairilan kuusikossa mainitaan joskus olleen uhripuita. Hirvensalmella Kekkolan kylän Ripatin talossa oli vielä myöhään koivu, jota pidettiin pyhänä.

Sotamuistoja.

liittyy paikannimiin. Haukivuoren puolella Lietlahden hovin edustalla on Vennäinsuori, tal. kartan Venätsaari. Niemelän talon vanha isäntä kertoi saaren saaneen nimensä siitä, että sinne oli pettämällä houkuteltu ryssiä sodan aikana ja jätetty sinne kuolemaan. Ryssät olivat silloin kovasti hävitelleet Ihastjärven kulmalla. Viljat olivat kylväneet hangelle, lehmät ajaneet niemeen ja veneet vieneet Porosaareen. Silloin oli kertojan isä ollut 3-päiväinen ja hän laski tapauksesta kuluneen n. 130 vuotta, tullen siis juuri 1808-9 sotaan.

Juvalla Syysjärvessä mainittiin olevan Kasakkasaaren, jonka nimen synty oli saman tapainen. Kasakat olivat pakottaneet talonpojan näyttämään uusia ryöstettäviä taloja. Hän oli osoittanut saarta ja kertonut sen olevan niemen, jossa oli vauraita taloja. Kasakat soudattivat hänellä itsensä sinne ja rantaan tultaessa kiireesti riensivät maihin. Talonpoika kääntyi takaisin. Viiden päivän perästä hän sousti katsomaan saarta, ja kasakat olivat silloin vielä hengissä, mutta heikkoina, olivat syöneet miekkain tupetkin. He lupasivat kaikkea hyvää talonpojalle, jos tämä hakisi heidät pois, mutta tuloksetta.

Hirvensalmen Kekkolan kylän Ison-Montosen järvessä on Painsaari. Se on saanut nimensä siitä, että sota-aikana - sil-

loin oli Suomessa 20 v. sotaa - oli siellä seitsemän pappia sotaa paossa. Yksi kuoli saarella ja haudattiin sinne. Myös pitäisi saareen olla kätketyn ehtoolliskalkin.

Juvalla Turakkalan kylän Lanijärveen on upotettu aseita. Vihollisia paettaessa olivat suomalaiset niitä sinne heittäneet. On etsittykin, mutta tuloksetta.

Asutustarinoita.

Hirvensalmen Kekkolan kylän asukkaat ovat kaikki Kekkosia ja ovat peräisin Keuruulta. Ensin oli niitä asettanut Vuolingolla ja eräs siirtynyt sieltä Kekkolan myllyn paikoille Laurinpeltoon. Siellä ei asukas kuitenkaan saanut susilta ja pedoilta rauhaa ja kun kuuli lännempää vasilintujen ääniä, siirtyi sinne Koivulaan (tal. kartassa), joka nykyään on yhdistetty Kankaan taloon. Vieläkin ovat Kekkolassa ja Vuolingolla olevat kalavedet molempien kylien yhteisiä ja niillä käydään kalassa puolin ja toisin.

Mikkelin Ihastjärvelle Pullialan niemeen on ensimmäisenä asukkaana tullut eräs sotakarkuri Manninen ratsastaen väärinpäin kengitetyllä hevosella. Hänen vävynsä Pulliaisen mukaan sai niemi nimensä. Nykyään ovat siellä kaikki asukkaat Hannisia, joitten isä aikoinaan tuli Pulliaiselle vävyksi Pieksämäeltä.¹⁾

Luolia y.m.

Sairilan kartanon aitta- ja vajarakennuksen alla on vanha kellari, tilava ja kaksiosainen. Siellä kerrotaan ennen tehdyn rahaa. Erään kartanon isännän Tandefeltin aikana olivat rengit kerran illalla palkkaa pyytäessään saaneet vastauksen: "Ei ole tänään rahaa, mutta huomen aamulla on". Nykyään on kellarin

1) Opettajatar Olga Seppänen (o.s. Markkunen). Katkelmia Ihastjärven entisyydestä. Länsi-Savo 30/4 1932, Viikkoliite n:o 14. Kirjoittelussa myös hieman pohdintaa hämäläis- ja lappalaisnimistä ja asutuksesta, tervahautoja ym.

toinen osasto raivattu puhtaaksi ja käytetään sitä ruokasäiliönä.

Mikkelin Laurikkalan kylän Kuuruntalon maalla on Viinamäki Mikkelin Ihastjärven maantiellä n. 10 km kaupungista. Hautausmaatto pysähtyi siihen ennen lepuuttamaan hevosia ja silloin veiteltiin risti ruumishevosen pään kohdalle puuhun tien länsipuolelle. On kuulema vieläkin niitä ristejä nähtävänä. Ruumissaatolle tarjottiin viinaa.

Merkillisiä kiviä ja luolia, joille kansa osoittaa huomiota on runsaasti. Juvalla on Syysjärven^{luola} Papinsänky, omituinen luola Kuosmalan kylän maalla, johon liittyy tarina. Luontarissa on Taatakivi. Siihen ajoi kerran sotien aikana eräs savolainen vihollisaluksen, jota ohjaamaan hänet oli pakotettu. Kaikki hukkuivat. Maivalan kylässä on Kontiolan (n:o 2) maalla Kirkkokallio, portaittain kohoava. Siinä olisi ennen ollut saarnatuolin paikka. Samassa kylässä Vanhapaikan (om. E. Valkosen perik.) maalla on Piilo- 1. Pakokivi; kahden suuren kiven välinen solake, jossa Kilpolankosken tappelun aikana oli pakolaisia.

Mikkelissä on samantapaisia "muinaisjäännöksiä". Alamaan kylässä Karvasjärven rannalla on Kirkkokallio, nykyään huvittelupaikka, mutta ennen kerrotaan siinä pidetyn kirkonmenoja. Kirkkokiivet ovat Oulankajärven^{1. Oula} eteläpään luona. Ne ovat korkeat ja ylhäältä yhtyvät toisiinsa. Kivien välissä olevasta onkalosta on löytynyt kuppeja, lusikoita ja käytettyjä vaatteita ja lienevät metsärosvot siellä majoilleet. Pirunpesä on onkalo Korpijärvellä Hirvivuoren kupeessa ja Pirunkirkko on Sairilasta 2½ km etelälounaaseen. Se on Saimaan varrella Pitkälahden rannalla n. 4 x 10 m laaja luola vaikeasti havaittavissa. Siellä oli n. 1920 ollut salapolttimo. Poliisit löysivät "tehtaan" ja pidättivät "tehtailijat", jotka kuitenkin pääsivät heiltä pakenemaan. Järven jäällä Tuukkalassa on Valter Pekosen talon maalla kaksi luolaa, joihin kumpaankin mahtuu kuusi ihmistä ja joita lienee pidetty pakopaikkana. Laajemmin tunnettu ja erikoisesti Mikkelin kaupunkilaisten harrastama nähtävyys on Kommelivuori Kallajärven itä-

rannalla Sokkalan maalla. Siellä on kaksi päällekkäistä luolan aukkoa, alempi suuri, hevosella ajettava. Luolain laajuutta ei tiedetä, mutta jonkun kerrotaan niissä päivän harhailleen.

Paikannimihakemisto.

Mikkeli	Alamaa	s. 41
	Asila	s. 37
	Harjujärvi	s. 35
	Harjumaa	s. 2
	Hiirola	s. 2
	Ihastjärvi	s. 2, 33, 34-35, 37, 38, 40
	Korpijärvi	s. 37, 41
	Kovala	s. 34
	Kyyhkylä	s. 14, 34
	Kyyvesi	s. 2, 35
	Laittiala	s. 3-4
	Laurikkala	s. 41
	Liukkola	s. 5
	Mikkeli	s. 1-2, 2, 3, 18-20, 26-30, 33
	Moisio	s. 14-18, 30-31, 34
	Olkkolanniemi	s. 20-22
	Otava	s. 5, 32
	Oulejärvi	s. 39, 41
	Porrassalmi	s. 2, 34
	Puulavesi	s. 13, 31-32, 35
	Rämälä	s. 2
	Sairila	s. 3, 22-23, 36, 39, 40-41, 41
	Tuukkala	s. 14, 41
	Vanhamäki	s. 13, 31-32, 38
	Vatila	s. 4-5
	Vehmaskylä	s. 32, 33, 34
	Vuolinko	s. 5, 31
Juva	Ahola	s. 35
	Hietajärvi	s. 32
	Härkälä	s. 35
	Kaislajärvi	s. 2

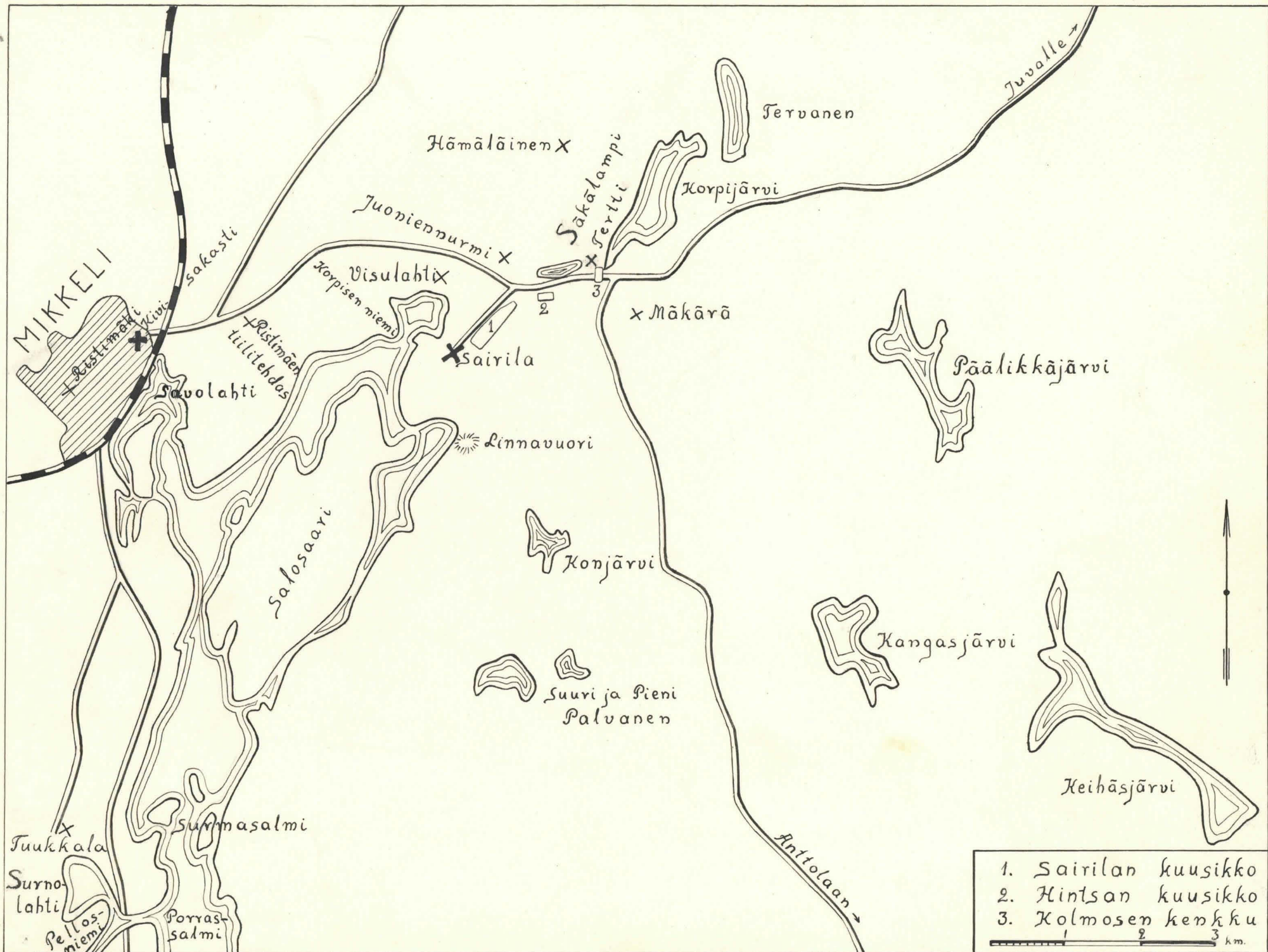
	Kaski	s. 2, 32.
	Knuutilanmäki	s. 36
	Kilpola	s. 2
	Leskelä	s. 6-11
	Maarala	s. 35
	Maivala	s. 32, 41
	Näärinki	s. 35
	Rautajärvi	s. 32, 35, 37
	Remojärvi	s. 12, 25-26, 32, 33, 34
	Ronkala	s. 2
	Soiniemi	s. 2.
	Suurniemi	s. 34, 35
	Syysjärvi	s. 39, 41
	Turakkala	s. 40
Hirvensalmi	Kekkola	s. 37, 39, 39-40, 40
	Pöyry	s. 5-6
Kangasniemi	Kyyvesi	s. 6
	Ukonniemi	s. 13
Haukivuori		s. 39

Litty karttaan 12. - Konnektitar med kartan 12.

0 1 2 3 4 5 10 15 20 km.
1:400,000.

▽	kivikauden irtolöytö	△	lapinraunio
△	asuinpaikka	×	rautakauden irtolöytö
□	vartiovuori	⊗	kalmisto
□	linnavuori	+	hautauspaikka
□	javallit	+	kappelin paikka
○	käräjämäki	○	erilaisia mainittuja paikk
- punaisella merkityt ovat epävarmoja

8247